

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

КУЧИН СЕРГІЙ ПАВЛОВИЧ

УДК 338.46

**УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИМ
МЕХАНІЗМОМ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ «Національна академія управління» (м. Київ).

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Єрохін Сергій Аркадійович,
ВНЗ «Національна академія управління»,
ректор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Диха Марія Василівна,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри економіки підприємства і
підприємництва

доктор економічних наук, професор
Попов Олександр Євгенович,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри політичної економії

доктор економічних наук, доцент
Колісник Галина Миколаївна,
Ужгородський національний університет,
професор кафедри обліку та аудиту

Захист відбудеться «06» вересня 2018 р. о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.889.01 у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий «03» серпня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Штань

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні соціально-економічні й політичні умови розвитку України висувають жорсткі вимоги до будь-якої сфери чи галузі національного господарства. Сфера культури є частиною національного господарства, яка потребує державної підтримки, це підкреслюється тим, що вона відіграє провідну роль, передусім, у розвитку духовно-морального потенціалу суспільства, його трудових ресурсів, поширенні кращих культурних, мистецьких, освітніх досягнень, у створенні сприятливих умов для розвитку національної економіки. Наразі сфера культури належить до найменш захищеної частини конкурентного середовища економіки ринкового типу, тому її становище є досить складним і, часто, не прогнозованим. В сучасній Україні це призвело до загострення ряду соціально-економічних, управлінських, організаційних проблем, які гальмують процес ефективного розвитку сфери культури як частини соціально-культурної сфери, на яку покладено вирішальні завдання у справах формування духовного розвитку, трудового потенціалу нації, створення умов для забезпечення соціальної безпеки держави. Культура суспільства та його соціальний розвиток визнаються в Україні як важливий чинник національної безпеки. Вивчення особливостей державного регулювання економічним розвитком сфери культури стосується різних проблем, і насамперед, забезпечення ефективного її функціонування в умовах економіки ринкового типу, нівелювання впливу негативних факторів, що викликають соціально-економічні кризи, реформування системи державного регулювання та запровадження комплексних державних загальнонаціональних та регіональних програм розвитку сфери культури.

В умовах сучасного ускладнення суспільних відносин в Україні істотну увагу необхідно приділяти створенню ефективного механізму функціонування сфери культури, враховуючи той факт, що значна частина витрат на утримання та розвиток цієї сфери лягає на органи державної влади та місцевого самоврядування. Дослідження зазначених питань є необхідним для створення сприятливих умов підготовки майбутніх профільних спеціалістів та їх подальшого працевлаштування, від якісної праці яких залежить майбутній розвиток держави.

Саме тому актуальним завданням, яке стоїть перед вітчизняною економічною наукою, є удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні з урахуванням специфіки становлення і розвитку конкурентного середовища в соціально-культурній сфері в умовах подолання негативних макроекономічних трендів, стабілізації й переходу національної економіки до стійкого зростання.

Особливості державного регулювання інституціональними змінами у сучасній економіці досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема: В. Базилевич, О. Болдуєва, О. Бородіна, Д. Буркальцева, Н. Бутенко, А. Вагнер, Г. Ватаманюк, Дж. Гелбрейт, О. Гонта, С. Захарін, С. Єрохін, М. Єрмошенко, Т. Ковальчук, Дж. Коммонс, Р. Коуз, Д. Норт, Л. Оліфіренко,

О. Попов, В. Савченко, П. Самуельсон, Р. Солоу, Е. Фуруботн, Д. Ходжсон, А. Чухно, І. Штулер, О. Яременко та інші.

Суттєвий внесок у дослідження державного регулювання економічним механізмом сфери культури зробили такі вчені як Т. Абанкіна, О. Батіщева, У. Баумоль, І. Безгін, М. Диха, А. Дегтяр, Г. Задорожний, Г. Іванов, О. Ігнат'єва, С. Каранец, Г. Колісник, Ю. Ключко, Ф. Колбер, А. Колот, М. Матецька, О. Морозова, О. Попов, Ю. Помпєєв, Г. Приходько, А. Рубінштейн, Ф. Рібаков та інші.

Незважаючи на вагомість наукових здобутків вищезазначених дослідників, існують проблеми, котрі залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах, що зумовлює потребу в подальшому науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів та прикладних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні. Важливим є вивчення адміністративного, економічного, соціального, правового, морально-етичного аспектів державного регулювання сферою культури в Україні. Практичного вдосконалення також потребують інституціональні моделі та механізми забезпечення економічного розвитку, спрямовані на підвищення дієвості державного регуляторного впливу, громадського контролю, а також розробка комплексних державних загальнонаціональних та регіональних програм розвитку сфери культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження були отримані в межах виконання науково-дослідних тем:

- ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» за темою «Удосконалення діяльності промислових підприємств на основі їх конкурентоспроможності» (державний реєстраційний номер 0111U008605), де автором поглиблено розуміння значення ціннісної конкурентоспроможності сучасних суб'єктів національної та світової економіки, наголошено на зростанні ролі духовно-моральних та соціокультурних чинників в умовах реалізації імперативу виживання людства;

- Наукового журналу «Економіка і фінанси» за темою «Розробка концепції забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації світової економіки» (державний реєстраційний номер 0113U007516), де автором досліджено основні напрями державної політики з питань національної безпеки у соціальній та гуманітарній сферах в Україні;

- Наукового журналу «Економіка і фінанси» за темою «Формування та вдосконалення механізму сталого розвитку економічних систем» (державний реєстраційний номер 0114U006192), де автором актуалізовано необхідність підвищення регулюючої ролі держави в процесі встановлення цін на продукцію сфери культури, доведено необхідність державного регулювання цінами на продукцію сфери культури та одночасного недопущення ігнорування економічних методів господарювання в сфері культури з метою удосконалення механізму стійкого розвитку національної економічної системи;

- ВНЗ «Національна академія управління» за темою «Інноваційно-

інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0116U003934), де внесок автора полягає в обґрунтуванні методологічних основ наукового дослідження щодо удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні.

Мета й завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних основ удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні з позицій соціально-економічних пріоритетів розвитку національного господарства.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити сутність та обґрунтувати значущість розвитку сфери культури та її інфраструктури для розвитку національного господарства;
- проаналізувати складові сфери культури як виробника економічних, культурних, духовних та соціальних послуг;
- виявити особливості державного регулювання економічним механізмом сфери культури в ринкових умовах;
- розкрити головні проблеми адаптації сфери культури до умов економіки ринкового типу та структурувати взаємопов'язані першорядні проблеми державного регулювання економічним механізмом сфери культури;
- визначити особливості процесу виробництва, результатів праці та ціноутворення в сфері культури як детермінантів відповідної політики її розвитку в Україні;
- проаналізувати сучасні тенденції економічного розвитку сфери театрального та кіномистецтва; виявити сучасні актуальні проблеми економічного розвитку музейної та бібліотечної справ, а також сфери освіти в Україні;
- розкрити сутність безпеки сфери культури та надати рекомендації для вдосконалення положень державної політики розвитку сфери культури;
- розробити рекомендації щодо удосконалення державного механізму реалізації виховної функції в сфері освіти як чинника розвитку сфери культури;
- запропонувати заходи щодо удосконалення механізму державного регулювання політикою зайнятості з метою формування людського капіталу як чинника розвитку сфери культури в Україні;
- визначити сучасні пріоритетні напрями удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні;
- виявити дієві стимулюючі та мотиваційні засоби в сфері культури як чинників реалізації механізму державного регулювання;
- розробити науково-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання сферою культури;
- надати практичні рекомендації для удосконалення положень державної політики забезпечення розвитку сфери культури в Україні засобами державного регулювання її економічним механізмом.

Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, що функціонують в механізмах державного регулювання сферою культури в Україні з метою захисту національної безпеки та державних інтересів України

шляхом забезпечення необхідних умов її економічного розвитку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи, науково-практичні рекомендації та прикладні аспекти удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід, побудований на поєднанні діалектичного й синергетичного методів наукового пізнання причинно-наслідкових взаємозв'язків між ключовими елементами сфери культури, а також закономірностей процесу державного регулювання економічним механізмом сфери культури в межах національної економіки. Теоретичною основою дисертаційної роботи є положення, методи, принципи та інструментарій неінституціональної економічної теорії, позитивістської соціальної філософії, нормативного гуманізму, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених щодо вирішення науково-прикладної проблеми удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні.

Для реалізації поставлених у роботі завдань використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання та наукових підходів: *формально-логічний і системно-структурний аналіз*, що використовувались для уточнення поняття соціально-культурної інфраструктури, *узагальнення та індукції* – під час розгляду закордонного досвіду державного регулювання економічним механізмом сфери культури та визначення можливостей його імплементації в Україні, *абстрагування та моделювання* – для наукового обґрунтування шляхів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні, *системно-функціональний* – з метою визначення покращеної будови принципів, функцій і методів державного регулювання сферою культури в Україні, *дедуктивний* – для конкретизації методичних підходів до розробки стратегії забезпечення розвитку сфери культури в Україні. Під час з'ясування особливостей функціонування сфери культури в Україні ми послуговувались методом *історичного аналізу*, *методом вибірки*, що мав місце при роботі з Інтернет-ресурсами для добору фактичного матеріалу, а також методом *порівняльного аналізу* кількісних та якісних показників характеристики стану сфери культури в Україні. Додатково теоретико-методологічною основою для розробки пропозицій щодо забезпечення ефективності творчо-виробничого процесу використано положення теорії менеджменту та логістичні принципи і підходи.

Інформаційну базу дослідження становлять правові норми чинних законодавчих та інших нормативно-правових актів України, щорічні звіти профільних установ, методичні та статистичні матеріали закладів соціально-культурної сфери, Державної служби статистики України, матеріали експертних досліджень, публікації вітчизняних та зарубіжних науковців щодо питань державного регулювання сферою культури, а також соціальних та економічних аспектів діяльності закладів соціально-культурної сфери національної економіки. У роботі використано інформаційно-аналітичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства культури України, Міністерства фінансів України, профільних підприємств, організацій та установ.

Наукова новизна отриманих результатів. На основі принципів комплексного наукового підходу в роботі удосконалено теоретико-методологічні положення щодо державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні. У процесі наукового пошуку було одержано такі найбільш суттєві наукові результати, що розкривають особистий внесок автора в розробку даної проблеми та характеризують новизну дисертаційної роботи:

уперше:

- розроблено цілісну концепцію змін в державному регулюванні економічним механізмом сфери культури на основі запровадження здатної до швидкої трансформації фінансово-економічної стратегії, яка передбачає диверсифікацію джерел фінансування, широке залучення в творчо-виробничий процес принципів маркетингу, шоу-бізнесу, сучасних технологій та інноваційного підходу; систематизацію джерел фінансування сфери культури за критерієм імовірності їх використання в умовах звуження впливу фінансово-економічного механізму державного регулювання сферою культури в Україні; виявлення резервів підвищення рівня конкурентоспроможності сфери культури та розширення джерел отримання додаткових доходів, які враховують особливості функціонування бюджетних установ сфери культури в ринковому середовищі; уточнення факторів зростання конкурентоспроможності сфери культури, реалізація яких сприятиме підвищенню попиту на її продукцію з боку молоді як найбільш динамічного сегмента українського ринку;

- введено до наукового обігу категорію «культурно-мистецька інфраструктура». Під даною дефініцією розуміється комплекс об'єктів та суб'єктів сфери культури (театральної, бібліотечної, музейної справи), які є об'єктом постійного державного регулювання та на які покладено відповідальність за досягнення мети розвитку людського потенціалу через формування в суспільстві морально-етичних цінностей, світогляду, усталених ціннісних орієнтацій як фундаменту соціально-економічного розвитку національного господарства та пріоритетного напрямку державної культурної політики. Це дасть змогу її використання при розробці теоретичних та методологічних положень, спрямованих на удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури;

- обґрунтовано та запропоновано внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України», щодо: визначення основних напрямів державної політики з питань національної безпеки у соціальній, гуманітарній та культурній сферах; напрямів всебічного державного сприяння та стимулювання зміцнення фінансово-матеріальної бази сфери культури; архітекtonіки загроз національній безпеці України; виявлення нових загроз соціальній безпеці щодо продукування швидкої втрати державою соціально-культурного та духовно-морального потенціалу української нації;

- структуровано на субстиціональному, атрибутивному та процесному рівнях зміст державного регулювання економічним механізмом сфери культури. Це дозволить конструктивно доповнити теоретико-організаційні засади, обґрунтувати методологічний базис, цілі, завдання та стратегічні

пріоритети, а також можливості реалізації державної політики розвитку культури з метою всебічного соціально-культурного піднесення української нації, зокрема шляхом запровадження спеціальної державної загальнонаціональної програми соціально-культурного розвитку дітей та підлітків в Україні у віці від 3-х до 17-ти років під назвою «Майбутнє покоління»;

удосконалено:

- науково-методичне обґрунтування змін до Податкового кодексу України, що на відміну від існуючих передбачає вилучення з переліку заборонених видів економічної діяльності такого виду як «Діяльність з організації та проведення гастрольних заходів» (для платників єдиного податку), що сприятиме модернізації національної доктрини розвитку духовно-морального потенціалу суспільства та доповнить методологічний інструментарій конкурентної політики держави з точки зору укріплення фінансового стану закладів сфери культури та виконання ними своїх суспільних функцій;

- визначення теоретико-методологічної сутності категорії «соціально-культурна сфера», що на відміну від існуючих підходів, характеризується кумулятивним ефектом, котрий відображає специфічну сукупність суб'єктів національного господарства, які завдяки методам державного регулювання та факторам суспільного відтворення забезпечують суспільство продукцією, насамперед духовного виробництва, спрямованою на задоволення соціально-культурних потреб в громадській та творчій діяльності, спілкуванні, отриманні знань, фізичній та психологічній захищеності, духовно-ціннісному вдосконаленні людини та, з огляду на важливість її розвитку для забезпечення соціальної безпеки держави, потребує посиленого контролю та регулювання з боку органів державної влади та місцевого самоврядування;

- концептуальне положення щодо дослідження складного взаємозв'язку ринкових факторів, які негативним чином впливають на величину попиту на продукцію соціально-культурного призначення, породжуючи специфічні риси розвитку сфери культури та зумовлюють зменшення чисельності кваліфікованих кадрів в соціально-культурній сфері. На відміну від існуючих дане положення дало змогу виявити системні детермінанти зростання негативного впливу кризових явищ на функціонування сфери культури в Україні та обґрунтувати авторський підхід «Попит – Специфіка – Кадри» щодо змістовного розкриття причин виникнення кризових явищ у сфері культури та виявлення основних шляхів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні;

- методологічні аспекти моніторингу стану безпеки сфери культури на основі обґрунтування суперечностей в її розвитку, які з одного боку, повинні сприяти задоволенню здебільшого ціннісно-моральних та естетичних потреб особистості, а з іншого боку, мають керуватися метою збільшення доходів та отримання прибутку. Це дозволить розробляти системні стабілізаційні заходи щодо державного регулювання економічним механізмом сфери культури у ринковій ніші конкурентного середовища, структуризації взаємопов'язаних першочергових проблем її розвитку в Україні;

- теоретичні уявлення про стимулюючий механізм діяльності працівників сфери культури, на основі визначення пріоритетності впливу на їх діяльність визначених мотиваційних чинників. Це дозволить удосконалити методіку виплат грошової винагороди працівникам сфери культури, які активно сприяють залученню додаткових фінансових ресурсів для її розвитку, збільшити доходи та підвищити рівень стимулювання працівників сфери культури, залучити їх до процесу диверсифікації джерел фінансування, підвищити рівень зайнятості в сфері культури, сприяти розвитку меценатства, спонсорства, розширенню попиту на продукцію соціокультурного призначення;

- змістовне наповнення кваліфікаційних характеристик та функціональних обов'язків керівників та економістів підприємств, організацій та установ сфери культури. На цій основі запропоновано підвищити фахові вимоги до претендентів на керівні та економічні посади в сфері культури шляхом внесення відповідних змін до «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників»;

дістало подальшого розвитку:

- уточнення загальнонаукового поняття «інфраструктура» через її інтерпретацію як складної сукупності взаємопов'язаних фізично-матеріальних комплексів (об'єктів), фізичних та юридичних осіб (суб'єктів), які функціонують заради формування та задоволення культурних потреб суспільства. Це дало змогу окреслити предмет дослідження, визначити умови та напрями удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні;

- наукові уявлення системи взаємопов'язаних елементів організаційної культури, соціального партнерства, соціальної відповідальності бізнесу, які постійно знаходяться під регулюючим впливом держави, соціальної системи та стихійних факторів соціального життя. Це на відміну від інших аналогічних досліджень показало, що на основі формування ціннісних і моральних орієнтацій суспільства необхідно будувати відповідні принципи організаційної і економічної культури всередині підприємства (організації), мотивувати адекватну політику соціальної та економічної відповідальності бізнесу. Це в кінцевому випадку може стати «локомотивом» економічного розвитку сфери культури та запорукою соціальної безпеки держави;

- паритетно-гармонізаційний механізм взаємодії культури та освіти, що на відміну від існуючих передбачає ефективну взаємодію всіх учасників культурно-освітнього процесу шляхом впровадження комплексної загальнодержавної програми створення сприятливих умов для економічного розвитку сфери культури через формування у молоді відповідних мотиваційних чинників поведінки та ціннісних орієнтацій. Рекомендації з розробки такої програми здатні забезпечити необхідний напрям, пропорційність та збалансованість кадрових змін відповідно до стратегічної мети та пріоритетів розбудови національної економіки;

- теоретичні уявлення про економічний механізм підготовки фахівців та працевлаштування молоді в соціально-культурному середовищі України, шляхом встановлення доплат до окладів молодим працівникам або

встановлення пільгового оподаткування їх трудових доходів; врахування у навчальних програмах результатів спеціальних досліджень з метою визначення професійних та економічних навичок, якими повинні володіти випускники; впровадження в навчальний процес обов'язкового викладання економічних дисциплін з методики та організації власної справи.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в дисертації методологічні положення та практичні рекомендації з удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні поглиблюють теорію економічної науки та надають можливість вирішити порушену науково-практичну проблему.

Рекомендації щодо внесення змін до проекту Закону України «Про національну безпеку України» стосовно долучення до переліку фундаментальних національних інтересів України таких як: сталий розвиток культури, національної свідомості та патріотизму, сприяння розвитку охорони культурної спадщини, поширенню кращих соціально-культурних досягнень суспільства, формування і задоволення соціально-культурних потреб громадян, їх естетичне виховання, збереження, розвиток та збагачення духовного та культурного потенціалу нації, надіслані до Ради національної безпеки та оборони України (лист № 206/22-01 від 17.04.2018 р.) та Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони (лист №09-0230.20.18/1.2-05.18-К від 25.05.2018 р.).

Результати наукового дослідження, що мають прикладний характер, знайшли практичне застосування в діяльності органів законодавчої та виконавчої влади, підприємств, організацій та установ сфери культури при формуванні новітніх методів державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні, зокрема:

- Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки (довідка № 01/017 від 22.01.2018 р.). Профільними структурними підрозділами Інституту було використано положення та результати в частині систематизації джерел фінансування сфери культури за критерієм ймовірності їх використання в умовах звуження впливу фінансово-економічного механізму державного регулювання сферою культури в Україні; виявлення резервів підвищення рівня конкурентоспроможності сфери культури та розширення джерел отримання додаткових доходів, які не передбачають залучення суттєвих фінансово-інвестиційних ресурсів, запровадження фінансової стратегії (здатної до швидкої трансформації), яка повинна передбачати диверсифікацію джерел фінансування, широке залучення в творчо-виробничий процес принципів маркетингу, шоу-бізнесу, сучасних технологій та інноваційного підходу;

- Управління культури і туризму Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 06-38/1078 від 13.04.2018 р.). Теоретичні положення і практичні рекомендації знайшли своє практичне використання під час вирішення нагальних проблем у сфері культури та туризму, розширення та зміцнення міжрегіонального співробітництва в соціально-культурному середовищі,

популяризації продукції та послуг суб'єктів сфери культури в Харківській області;

- Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка (м. Київ) (довідка № 158 від 05.04.2018 р.). Результати наукових досліджень знайшли своє практичне використання під час розробки стратегічних напрямків та завдань економічного розвитку театру, шляхів залучення глядача до вистав, напрямів удосконалення матеріально-технічної бази, формування маркетингової політики та реалізації комплексу необхідних заходів для пошуку нових ресурсів, спрямованих на досягнення цільових економічних показників розвитку, а в подальшому й їх зростання;

- Полтавського академічного обласного театру ляльок (довідка № 76 від 17.04.2018 р.). Практичні рекомендації, висновки та теоретичні положення знайшли своє практичне використання під час: удосконалення фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, наукового, нормативно-правового забезпечення умов діяльності та розвитку театру; стимулювання розвитку театральної справи шляхом удосконалення її матеріально-технічної бази, надання пільг щодо оподаткування та кредитування, морального і матеріального заохочення осіб, які зробили значний внесок у театральну справу; сприяння реалізації державних цільових та регіональних програм розвитку театрів і театральної справи, забезпечення їх фінансування за рахунок державного та місцевих бюджетів;

- Обласного комунального закладу «Харківська обласна універсальна наукова бібліотека» (довідка № 84 від 12.04.2018 р.). Практичні рекомендації мають практичне значення та можуть бути використані у роботі закладів бібліотечної справи, а саме: для розвитку бібліотечної справи як частини інформаційної, культурної та освітньої діяльності суспільства, яка задіяна у підготовці та підвищенні кваліфікації профільних фахівців, науковому та методичному забезпеченні розвитку бібліотечної діяльності; диверсифікації бібліотечних послуг як результату діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки; удосконалення напрямів державної підтримки бібліотечної справи та її розвитку шляхом гарантованого фінансування бібліотек, пільгової податкової, кредитної та цінової політики; забезпечення розвитку бібліотечного обслуговування соціально незахищених верств населення;

- Харківської обласної профспілкової організації професійної спілки працівників державних установ України (довідка від 18.01.2018 р.). Теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації можуть бути цілеорієнтиром для реалізації заходів та програм соціально-культурного спрямування, підвищення рівня ціннісної конкурентоспроможності персоналу та удосконалення організації роботи професійних спілок працівників державних установ України;

- Харківської обласної громадської організації «Центр дослідження міжетнічних відносин Східної Європи» (довідка № 4 від 06.03.2018 р.). Теоретичні положення і практичні рекомендації в сфері державного регулювання

економічним механізмом сфери культури в Україні знайшли своє практичне застосування під час проведення наукових досліджень в напрямку соціально-культурних та міжетнічних відносин в країнах Східної Європи, а саме в частині виявлення специфічних рис та соціально-культурних детермінантів розвитку модельних країн Східної Європи, які мають з Україною тотожні ментальні, релігійні та соціально-культурні основи історичного розвитку. Отримані результати наукового дослідження створили основу для поглибленого інноваційного підходу до вивчення проблем міжетнічних відносин в країнах Східної Європи;

- Приватного підприємства «Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс» (довідка № 1-і від 16.04.2018 р.). Застосовано рекомендації в науково-творчій роботі, а саме використано положення автора, в якому культурно-мистецька інфраструктура розглядається як комплекс об'єктів та суб'єктів сфери культури, на котрі покладено відповідальність за досягнення мети розвитку людського потенціалу через формування в суспільстві морально-етичних цінностей, світогляду, усталених ціннісних орієнтацій як фундаменту соціально-економічного розвитку країни та пріоритетного напрямку державної культурної політики; в господарській діяльності заплановано впровадити у практичне використання систему регламентацій виплат грошової винагороди за принципом «Зарплата – Залучення»; в навчальній роботі використано економіко-статистичний аналіз показників господарської діяльності суб'єктів сфери культури в Україні;

- Об'єднаної профспілкової організації Головного управління Національної поліції в Харківській області (довідка № 14 від 17.04.2018 р.). Практичні рекомендації та теоретичні положення становлять науково-практичну цінність та використовуються для підвищення управлінської, економічної, соціальної ефективності під час планування, організації та проведення культурно-масової роботи в структурних підрозділах з метою підвищення культурного та освітнього рівня працівників Головного управління Національної поліції в Харківській області, а також членів їх сімей, патріотичного виховання та морально-духовного вдосконалення особового складу Головного управління Національної поліції в Харківській області;

- Обласного комунального закладу «Харківський академічний театр музичної комедії» (довідка № 51 від 11.04.2018 р.). Практичні рекомендації знайшли своє практичне використання під час: виявлення актуальних проблем розвитку закладів сфери театрального мистецтва; планування та реалізації заходів, направлених на сприяння відродженню та розвитку сценічного мистецтва; систематизації джерел фінансування закладів сфери театрального мистецтва; виявлення резервів підвищення рівня конкурентоспроможності закладів сфери театрального мистецтва; залучення в творчо-виробничий процес закладів сфери театрального мистецтва принципів сучасного маркетингу та менеджменту;

- Комунального підприємства Київської обласної ради «Київський академічний обласний музично-драматичний театр ім. П. К. Саксаганського» (довідка № 89 від 29.05.2018 р.). Практичні рекомендації, висновки та

теоретичні положення знайшли своє практичне відображення під час: розробки напрямків та завдань економічного розвитку театру та театральної справи; удосконалення напрямів державного регулювання фінансовою, кадровою, нормативно-правовою та матеріально-технічною базою закладів сфери театрального мистецтва; розробки заходів, що сприятимуть наданню пільг щодо оподаткування та кредитування закладів сфери культури; морального і матеріального заохочення суб'єктів сфери культури, зокрема сфери театрального мистецтва;

- Вінницького обласного краєзнавчого музею (довідка № 169 від 07.05.2018 р.). Практичні рекомендації знайшли своє практичне використання або можуть бути застосовані під час: забезпечення соціально-економічних, правових і наукових умов для ефективної діяльності музеїв; сприяння формуванню сучасної інфраструктури музейної справи, підтримки і розвитку мережі музеїв; забезпечення підготовки та підвищення фахової кваліфікації музейних кадрів; удосконалення бюджетного фінансування і матеріально-технічного забезпечення розробки і реалізації державних, регіональних і місцевих програм розвитку суб'єктів сфери культури, в т. ч. закладів музейної справи; підтримки фундаментальних і прикладних наукових досліджень, пов'язаних з музейною справою; популяризації науково-дослідної та культурно-освітньої діяльності суб'єктів музейної справи;

- Музею історії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка № 8 від 08.05.2018). Практичні рекомендації знайшли своє практичне використання або можуть бути застосовані під час сприяння формуванню сучасної інфраструктури музейної справи, підтримки і розвитку мережі музеїв, удосконалення процесу бюджетного фінансування, матеріального та технічного забезпечення реалізації державних, регіональних і місцевих програм розвитку суб'єктів сфери культури, в т. ч. закладів музейної справи, удосконалення напрямів державного регулювання економічним механізмом сфери культури у вітчизняному господарстві.

Теоретико-методологічні розробки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі:

- ВНЗ «Національна академія управління» (акт від 20.12.2017 р.) при викладанні дисциплін: «Фінанси», «Бюджетна система», «Бюджетний менеджмент», «Державне регулювання економіки», «Макроекономіка»;

- Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського (довідка від 19.01.2018 р.). Практичні рекомендації та теоретичні положення становлять науково-практичну цінність та використовуються в навчальному процесі під час викладання навчальних дисциплін «Організація театральної справи», «Сучасні концепції театрального менеджменту», «Правові та економічні аспекти діяльності закладів сфери мистецтва в Україні».

Теоретичні положення та висновки можуть бути використані під час реалізації заходів, направлених на сприяння відродженню та розвитку традицій і культури української нації, зміцнення загальнонаціональної культурної консолідації суспільства, захист та просування високоякісного

різноманітного культурного продукту, розробку та виконання державних і регіональних програм розвитку культури, мистецтва, охорони культурної спадщини, мистецької освіти, кінематографії і туризму. Практичні рекомендації становлять науково-практичну цінність щодо сприяння залученню інвестицій, грантів для розвитку суб'єктів сфери культури, надання організаційно-методичної допомоги підприємствам, установам та організаціям у сфері культури та туризму, аналізу потреби у працівниках у сфері культури та мистецтва.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Викладені та обґрунтовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції є особистим внеском здобувача. Результати, що виносяться на захист, є самостійним доробком автора, представленим у наукових працях. З наукових праць, підготовлених у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які отримані автором особисто. Внесок автора у колективних наукових роботах конкретизований у списку публікацій. Матеріали та висновки кандидатської дисертації здобувача не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідались й отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських конференціях, а також були апробовані на наступних науково-комунікативних заходах: I міжнародна науково-практична конференція «Державне регулювання соціального підприємництва та соціально-відповідального бізнесу» (м. Харків, 11 грудня 2008 р.); IX міжнародна науково-практична конференція молодих науковців «Україна у світовому економічному просторі: шляхи подолання кризи (економіка, фінанси та право)» (м. Київ, 27 березня 2009 р.); X міжнародна науково-практична конференція молодих науковців «Реалії та перспективи інноваційного розвитку України (економічні, фінансові та правові аспекти)» (м. Київ, 26 березня 2010 р.); Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (м. Харків, 22-23 квітня 2010 р.); IV симпозіум «Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації» (м. Харків, 10 листопада, 2011 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку» (м. Одеса, 21-22 грудня 2012 р.); VII міжнародна науково-практична конференція «Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (м. Київ, 27 червня 2013 р.); I міжнародна науково-практична конференція «Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку» (м. Донецьк, 5-6 грудня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Гуманітарний та соціальний розвиток суспільства як шлях покращення економічного стану країни» (м. Харків, 3 квітня 2014 р.); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 22-23 лютого 2017 р.); II

міжвузівська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Конкурентоспроможність підприємств в умовах трансформаційних процесів в економіці України» (м. Харків, 16 листопада 2017 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 7 грудня 2017 р.); III міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів» (м. Кривий Ріг, 19 січня 2018 р.); Звітна науково-практична конференція Луганського національного аграрного університету (м. Харків, 20-23 лютого 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання сьогодення» (м. Вінниця, 20 березня 2018 р.); Науково-практична інтернет-конференція «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку України та світу» (м. Харків, 17 квітня 2018 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, 20-21 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні положення, висновки й результати дисертації опубліковано в 75 наукових працях, з яких: 8 монографій (в т.ч. 2 – одноосібні), 27 – статей в наукових фахових виданнях України, 7 – статей в зарубіжних наукових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, 15 статей в інших наукових виданнях, 17 – публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 60,61 д.а., з яких особисто автору належать 59,46 д.а.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 485 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 402 сторінках. Дисертація містить 16 таблиць, 20 рисунків та 7 додатків. Список використаних джерел налічує 322 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, інформаційну базу дослідження; відображено ступінь розробки наукової проблеми та її зв'язок з науковими програмами і темами; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів дослідження, наведено дані щодо апробацій та публікацій.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи державного регулювання економічним механізмом сфери культури**» розкрито онтологічні та гносеологічні засади предмету дослідження; простежено генезис сфери культури як складової національного господарства; досліджено методологічну модель побудови бюджетної політики по відношенню до сфери культури; розкрито особливості державного регулювання економічним механізмом сфери культури в ринкових умовах.

Ретроспективний аналіз наукового пізнання феномену соціально-

культурна сфера потребує її розгляду як складного та багатоаспектного поняття. Для визначення сутності та змісту соціально культурної сфери як продуцента економічних, соціальних, культурних та духовних послуг в національній економіці доцільним є застосування комплексного підходу, інтеграції широкої палітри знань, набутих різними науковими школами та галузями науки. Приймаючи за основу розуміння того, що соціально-культурна сфера є базисом для розкриття методології дослідження основ державного регулювання економічним механізмом сфер культури в Україні. Такий підхід дає можливість уникнути обмеженості розуміння аналізованого поняття виключно з позиції організаційно-економічних зв'язків та ототожнення її з такими поняттями як «соціальна сфера», «сфера послуг», «сфера культури», «сфера нематеріального виробництва».

Загалом дефініцію «соціально-культурна сфера» доцільно розуміти як сукупність суб'єктів національної економіки, які в процесі впливу на них за допомогою методів державного регулювання та факторів суспільного відтворення забезпечують суспільство продукцією, здатною задовольняти соціально-культурні потреби в громадській та творчій діяльності, спілкуванні, отриманні знань, фізичній, психологічній захищеності, духовному вдосконаленню людини та, з огляду на важливість її розвитку для забезпечення соціальної безпеки держави, потребує посиленого контролю та регулювання з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Попри широку вживаність поняття «інфраструктура», в економічних дослідженнях немає однозначності в розумінні її сутності, а отже і єдиного усталеного значення. У дисертації дістало подальшого розвитку трактування поняття «інфраструктура» через її інтерпретацію як складної сукупності взаємопов'язаних фізично-матеріальних комплексів (об'єктів), фізичних та юридичних осіб (суб'єктів), які функціонують заради формування та задоволення потреб суспільства.

Для підвищення ефективності наукових досліджень є доречним виокремлення в самостійний елемент інфраструктури – соціально-культурну інфраструктуру, котру доцільно розглядати як таку, що формує світогляд людини, орієнтує її на діяльність, спрямовану на розвиток і самореалізацію власного потенціалу, а культурно-мистецьку інфраструктуру – як комплекс об'єктів та суб'єктів сфери культури, які є об'єктом систематичного державного регулювання та на які покладено відповідальність за досягнення розвитку людського потенціалу через механізми формування в суспільстві морально-етичних цінностей, світогляду, усталених ціннісних орієнтацій як фундаменту соціально-економічного розвитку держави та пріоритетного напрямку державної культурної політики.

Дослідження теоретико-методологічних основ державного регулювання економічним механізмом сфери культури зумовило необхідність обґрунтування її розгорнутого змісту як продуцента економічних, соціальних та культурних послуг (рис. 1.). Сфера культури відноситься до сфери надання послуг духовного життя, вона пропонує, здебільшого, нематеріальні послуги, що спрямовані на задоволення відповідних потреб людини та має своєю особливістю поліфункціональність.

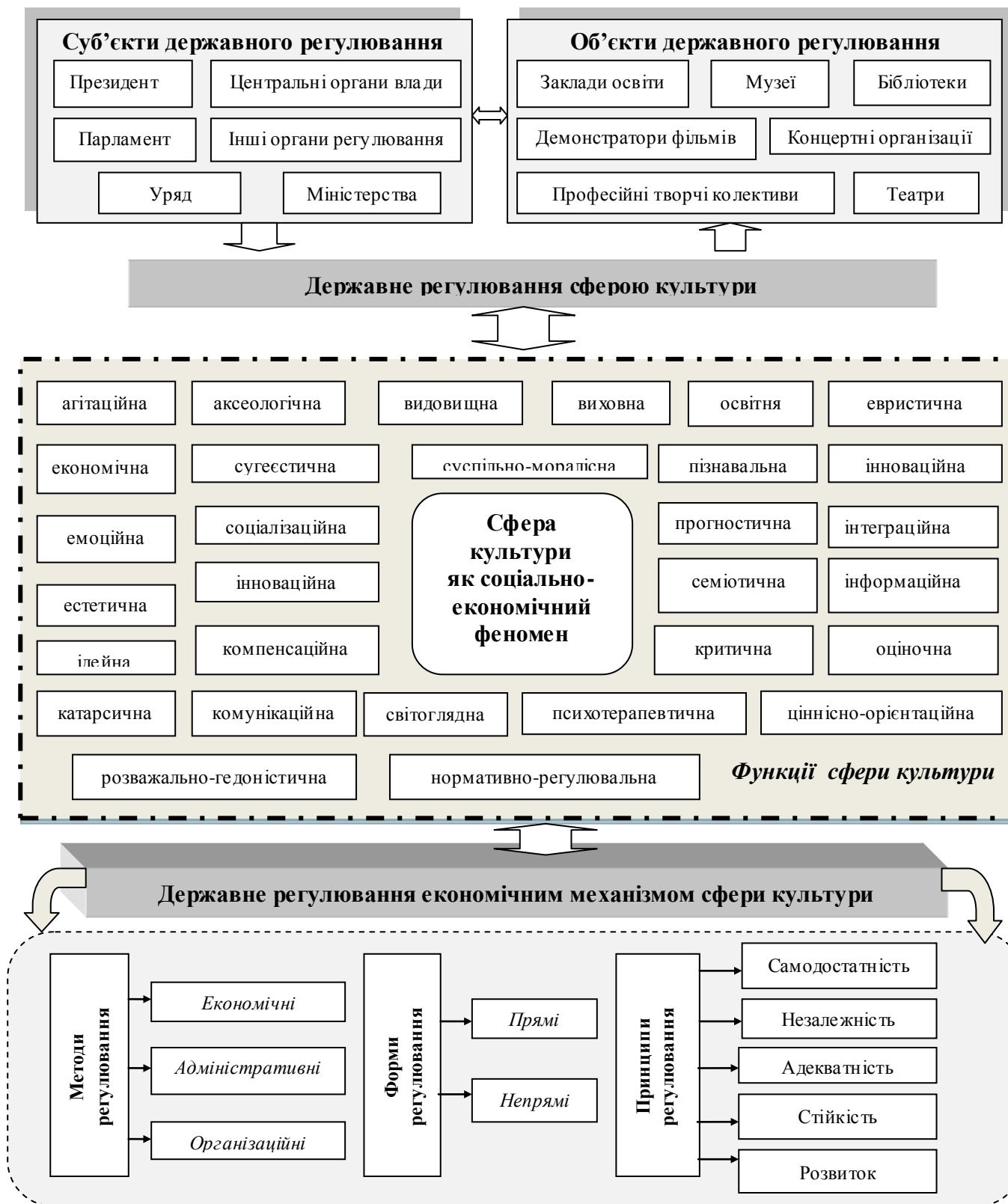

Рис.1. Державне регулювання економічним механізмом сфери культури

Джерело: розроблено автором

В межах конкретизації особливостей державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні встановлено, що державна політика у сфері культури має бути орієнтована на збереження національної культурно-мистецької спадщини, підтримку академічних напрямків мистецтва,

підвищення рівня професіоналізму, підтримку мистецької та культурологічної освіти, матеріально-технічне переоснащення сфери культури, популяризацію українського мистецтва у світі. В Україні, сьогодні, у більшості випадків, зберігаються застарілі підходи до формування відповідної державної політики. Сучасні соціально-економічні умови та відсутність «гнучкості» суб'єктів сфери культури в напрямі пристосування до нових умов господарювання не сприяють ефективному розвитку суб'єктів сфери культури в Україні.

В Україні переважає ліберальна модель побудови бюджетної політики по відношенню до сфери культури, яка в певних прикладах фінансується за «залишковим» принципом та не має суттєвої частки у загальних видатках державного бюджету. Вирішення проблем, що накопичились у сфері культури потребує не тільки належного бюджетного фінансування, але і удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури, фінансової підтримки, поліпшення системи корпоративного управління, підвищення ефективності менеджменту в закладах сфери культури.

У другому розділі **«Особливості умов економічного розвитку сфери культури в Україні»** проаналізовано індекси рівня соціально-культурного стану та визначено їх вплив на економічне зростання України; досліджено специфіку умов господарювання в сфері культури та здійснено розкриття особливостей процесу виробництва, результатів праці та ціноутворення в сфері культури.

З'ясовано, що позиціонування України в світогосподарських процесах відображають міжнародні рейтинги та індекси за рівнем соціально-культурного стану в міждержавному порівнянні. Значення найбільш розповсюджених міжнародних індексів і рангів наведено в таблиці 1.

Досліджуючи світовий досвід фінансування соціально-культурної сфери можна виділити дві групи країн, які застосовують принципово різні підходи до механізмів бюджетного фінансування соціально-культурної сфери. Перша група країн має соціально орієнтовану економіку, що характеризується високим рівнем податків та соціальною спрямованістю видатків бюджетів різних рівнів. Характерною особливістю цих країн є те, що їх соціально-економічні системи налаштовані працювати на досягнення соціальної злагоди, високого рівня життя переважної більшості населення (Швеція, Німеччина, Данія, Австрія, Іспанія). Ця модель може ефективно функціонувати лише за умов високого рівня соціалізації національного доходу, акумуляції державою великих фінансових ресурсів (соціально-орієнтована модель). Взяти подібну моделі бюджетного фінансування соціально-культурної сфери за основу при впровадженні моделі бюджетного фінансування сфери культури в Україні не можна через брак фінансових ресурсів, хоча ця модель якнайбільше відповідає менталітету українського суспільства, бо базується на таких принципах як соціальна справедливість, солідарність, колективізм.

Таблиця 1

Позиціонування України у міжнародних індексах

Місце	Індекс економічної свободи				Індекс економічної глобалізації				Індекс людського розвитку				Індекс щастя			
	2010		2016		2011		2018		2010		2016		2010		2018	
	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал	Країна	бал
1	Гонконг	89,7	Гонконг	88,6	Сінгапур	96,8	Сінгапур	92,47	Норвегія	0,94	Норвегія	0,94	Данія	7,69	Фінляндія	7,63
2	Сінгапур	86,1	Сінгапур	87,8	Люксембург	93,1	Гонконг	90,07	Австралія	0,93	Австралія	0,94	Норвегія	7,65	Норвегія	7,59
3	Австралія	82,6	Нова Зеландія	81,6	Ірландія	92,9	Нідерланди	89,31	Швейцарія	0,92	Швейцарія	0,94	Швейцарія	7,65	Данія	7,55
4	Нова Зеландія	82,1	Швейцарія	81,0	Мальта	92,0	Бельгія	89,23	Нідерланди	0,91	Німеччина	0,92	Нідерланди	7,51	Ісландія	7,49
5	Ірландія	81,3	Австралія	80,3	Бельгія	91,0	Мальта	86,19	США	0,91	Данія	0,92	Швеція	7,48	Швейцарія	7,49
Україна	162	46,6	162	46,3	75	64,9	89	55,22	83	0,732	84	0,74	87	5,05	138	4,10

Джерело: систематизованого автором за даними сайту: <https://www.statista.com>

Друга група країн має ліберальну економіку, тобто нижчий рівень податків та менший рівень соціальних видатків з бюджету. Фінансування соціальної сфери відбувається за умовно-залишковим принципом, за якого держава бере на себе виконання тих функцій, які належним чином не виконує ринок (США, Канада) (ліберальна модель).

Ці моделі відрізняються між собою рівнем та складом соціальних видатків. Так, в середньому в розвинутих країнах світу частка соціальних видатків у валовому внутрішньому продукті дорівнює приблизно 25%, в тому числі в США – 21%, а в Японії – близько 18%. З європейських країн Греція та Швейцарія відстають від середнього рівня, решта ж європейських країн його випереджають. Питома вага соціального бюджету в них становить біля 30%, з яких значна частина направляється на фінансування сфери культури.

Одна з гострих проблем сучасного розвитку сфери культури полягає у тому, що специфіка функціонування і система управління та адміністрування в сфері культури не дозволяють в повній мірі використовувати їм можливість зміцнення

свої матеріально-технічної бази за рахунок розвитку ефективного фінансового менеджменту, диверсифікації фінансових ресурсів, пошуку додаткових джерел фінансування. На основі вивчення міжнародного досвіду встановлено, що державні витрати на культуру повинні становити не нижче 6% валового внутрішнього продукту, аби не викликати негативні наслідки для суспільства. В Україні цей показник довгі роки коливається на рівні до 1%. (табл. 2.)

Таблиця 2

**Видатки зведеного бюджету на культуру і мистецтво
у 2010-2017 роках, млн. грн.**

	Роки			
	2010	2015*	2016**	2017***
Загальні видатки зведеного бюджету	377 842,8	679 871,4	835 832,1	1 056 973,1
з них на культуру та мистецтво	6 046,5	8 694,8	10 554,0	15 430,1
у % до загальних видатків	1,6	1,3	1,3	1,5
у % до ВВП	0,5	0,4	0,4	0,5

* Включаючи видатки бюджетів АРК та м. Севастополя

** Без урахування видатків бюджетів АРК та м. Севастополя

*** дані на 10.05.2018 року

Джерело: Державна служба статистики України.

Варто зауважити, що у бюджеті України на 2017 р. було заплановано збільшення витрат на Міністерство культури на 25,5% (по відношенню до 2016 р.) до 3,354 млрд. грн., з них 1,5 млрд. грн. планувалося виділити на розвиток вітчизняного кіно, 647,35 млн. грн. – на підтримку національних театрів, 12,3 млн. грн. – на музей Небесної Сотні і архів Українського інституту національної пам'яті.

Посилює таку складну ситуацію норма Податкового кодексу України, згідно з якою до переліку заборонених видів економічної діяльності для платників єдиного податку включено такий вид економічної діяльності як «Діяльність з організації та проведення гастрольних заходів». З огляду на те, що суб'єкти сфери культури в окремих випадках є підприємствами малого бізнесу, то з метою їх розвитку вважаємо необхідним внесення змін до Податкового кодексу України, а саме: вилучити з переліку заборонених видів економічної діяльності для платників єдиного податку такий вид економічної діяльності, як «Діяльність з організації та проведення гастрольних заходів» (збереження цієї законодавчої норми звужує реалізацію функції сфери театрального мистецтва (особливо освітньої)); з метою зменшення ціни та зростання попиту на продукцію сфери культури звільнити суб'єкти сфери культури від сплати податку на додану вартість. Внесення запропонованих змін сприятиме модернізації національної доктрини розвитку духовно-морального потенціалу суспільства та доповнить методологічний інструментарій конкурентної політики держави з точки зору укріплення фінансового стану закладів сфери культури та виконання ними своїх суспільних функцій.

Між тим економічна наука та суспільна практика зіткнулася з серйозними викликами, виявивши тенденцію до зниження зацікавленості, особливо

молодого покоління, до художніх, естетичних цінностей. Це вкрай негативно впливає на кількість споживачів послуг сфери культури. В таких умовах значно актуалізується проблема дослідження соціальних аспектів ціноутворення, а саме: ролі держави як виразника інтересів суспільства, а також обґрунтування методів ціноутворення з обов'язковим урахуванням соціальної складової. Державний вплив на ціни доцільний на тих ринках, де привілююче місце мають не економічні, а соціальні, культурні процеси. Об'єктивною необхідністю в цьому випадку виступає втручання держави в процес ціноутворення в сфері культури.

Однією з закономірностей споживання та виробництва послуг в сфері культури є так звана «хвороба витрат», відкриття якої належить У. Баумолу і У. Боуену. Сутність цього феномену полягає в тому, що для ряду суб'єктів сфери культури (театральне, музичне мистецтво) витрати на їх діяльність зростають швидше, ніж доходи від цієї діяльності і, як наслідок, саме існування цих організацій опиняється під питанням: їх діяльність не є самоокупною, вони постійно змушені звертатися за фінансовою підтримкою до держави, приватних меценатів, спонсорів та стають об'єктами активного державного регулювання.

У третьому розділі «Тенденції трансформації складових культури як передумова удосконалення державного регулювання її економічним механізмом» проаналізовано сучасні тенденції розвитку сфери театрального та кіномистецтва, висвітлено актуальні проблеми розвитку бібліотечної та музейної справи, виявлено проблеми розвитку сфери освіти.

Результати аналізу складових культури за 1990-2016 рр. засвідчують незадовільний її стан протягом усього періоду оцінювання. В сучасному українському суспільстві спостерігається тенденція до зниження зацікавленості художніми та естетичними цінностями - це негативно позначається на кількості споживачів послуг сфери культури (табл. 3).

Таблиця 3.

**Кількість професійних закладів сфери культури
та кількість їх відвідувань в Україні у період з 1995 по 2017 рр.**

	Роки							
	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Кількість театрів, од.	125	136	131	135	128	113	112	113
Кількість глядачів на виставах, млн.осіб	17,6	8,3	5,7	6,2	6,0	5,6	5,8	6,2
Кількість концертних організацій, професійних творчих колективів, од.	-	-	-	-	76	73	76	76
Кількість слухачів на концертах, млн. осіб	-	-	-	-	3,7	2,5	2,6	2,8
Кількість музеїв, од.	214	314	378	437	511	564	576	574
Кількість відвідувань, млн.осіб	31,9	71,4	16,0	18,9	18,0	15,1	15,8	16,4
Кількість бібліотек, тис.од.	25,6	23,8	20,7	19,8	18,6	17,3	17,0	16,8
Бібліотечний фонд, млн. примірників	419,0	370,0	343,0	330,0	310,7	266,0	255,4	248,0
Кількість клубних закладів, тис.од.	-	-	-	-	17,9	17,2	17,1	17,1
Кількість місць в них, тис.од.	-	-	-	-	4540	4264	4231	4192

Джерело: дані Державної служби статистики України

Незважаючи на відсутність сприятливого клімату для розвитку культурно-мистецької інфраструктури в Україні, масштабних змін в кількості професійних закладів сфери культури за роки незалежності не відбулось. На початку 90-х років ХХ ст. в Україні налічувалось 125 стаціонарних професійних театрів державної форми власності. У 2005 р. кількість театрів сягнула рекордного для незалежної України показника у 135 закладів. Станом на 2016 р. їх кількість скоротилась до 112 закладів, що є найменшим показником за всі роки незалежності України. На початку 90-х років ХХ ст. в Україні фіксували 10-17 млн. відвідувань театрів на рік. У 2015 р. кількість відвідувань у порівнянні з аналогічним показником 1990 р. зменшилась більш ніж у 3 рази і склала 5,6 млн. відвідувань, що є одним з найнижчих показників за останні 28 років. Економічні та соціально-політичні перетворення, які відбулися в Україні починаючи з 1991 р., сформували несприятливу ситуацію для стабільного розвитку бібліотек. На початку 1990-х років Україна мала 25,6 тис. масових та універсальних бібліотек. У 2017 р. їх кількість досягла свого найнижчого показника за всі роки незалежності. У 2017 р. в Україні функціонувало 16,8 тис. масових та універсальних бібліотек, що у 1,5 рази менше, ніж у 1990 році. Слід відзначити, що за останні 28 років бібліотечний фонд скоротився на 164 млн. примірників та у 2017 р. досяг свого найнижчого показника у 248,0 млн. Питання поповнення бібліотечних фондів залишається вкрай важким з огляду на обмеження фінансових можливостей бібліотек.

У видавничій справі спостерігається різке скорочення кількості примірників книжок (скорочення більше ніж у 4,7 рази). Значно краща ситуація спостерігається з кількістю примірників періодичних видань та газет. Досвід розвинутих країн засвідчує важливу роль бібліотек у становленні людської особистості та розповсюдженні знань. Бібліотека повинна розглядатись не лише як установа, що зберігає фонди, а і як заклад, який може надавати супутні послуги, допомагати державі реалізовувати культурні, освітянські та соціальні програми.

З 1990 р. Україна переживала музейний бум, що відобразилось у зростанні кількості установ музейної сфери. Якщо в 1990 р. в країні діяло 214 музеїв, то у 2016 р. офіційно було зареєстровано вже 576 подібних установ і це не найбільший показник за всі роки спостережень. Точну кількість вітчизняних музеїв на даний момент неможливо визначити, тому що в Україні не існує чіткої системи обліку музеїв, крім того музеї підпорядковані різним відомствам, які не координують свою діяльність у даній сфері. Аналізуючи показник відвідуваності музеїв можна спостерігати протилежну тенденцію – різке скорочення відвідувань. Незважаючи на те, що музеї роблять значний внесок в економіку своїх країн через культурний туризм, реалізацію туристичних продуктів, в Україні знижується кількість їх відвідувань: найбільша загальна відвідуваність спостерігалась у 1995 р. (71,4 млн.), а найменша – у 2015 р. (15,1 млн.), у 2017 р. цей показник склав 16,4 млн. відвідувань, що у 2 рази менше показника 1990 року.

Аналізуючи сучасні зміни законодавчої бази у сфері освіти, можна стверджувати, що станом на 2017 р. відбувається інтенсивна реорганізаційна

робота, проводиться адміністративна реформа та перебудова в системі навчання. Наразі триває процес реформування в сфері освіти.

У світі існує декілька методик визначення кращих закладів вищої освіти. Рейтинги враховують найрізноманітніші показники – якість офіційного сайту установи, кількість посилань на наукові праці професорсько-викладацького складу, матеріальні умови навчання, інтернет-активність професорів та дослідників, що працюють у навчальних закладах тощо. Найвідомішими рейтингами є «Academic Ranking of World Universities», «QS World University Rankings», «Times Higher Education», «Webometrics». Показники топ-5 українських закладів вищої освіти у рейтингах «Webometrics-2016» та «QS World University Rankings» представлені в таблиці 4.

Таблиця 4

**Рейтинг топ-5 українських закладів вищої освіти у рейтингах
«Webometrics» та «QS World University Rankings»**

Webometrics-2016		QS World University Rankings 2016	
Місце в рейтингу	Назва закладу вищої освіти	Місце в рейтингу	Назва закладу вищої освіти
1155	Київський національний університет ім. Т. Шевченка	421	Київський національний університет ім. Т. Шевченка
1498	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ім. І. Сікорського	491	Харківський національний університет ім. В. Каразіна
1872	Сумський державний університет	601	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ім. І. Сікорського
2278	Національний університет «Львівська політехніка»	701	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
2316	Національний авіаційний університет	701	Донецький національний університет

Джерело: систематизовано за даними офіційних сайтів Webometrics та QS World University Rankings

Наведені дані дали підставу стверджувати, що українським університетам не вдалося увійти навіть у ТОП-100 кращих світових університетів. За часів незалежності України відбулося згорання ємності ринку культурно-освітніх послуг у зв'язку із значними демографічними та економічними проблемами, які є визначальними чинниками для забезпечення стабільного, ефективного та інноваційного розвитку країни. Також слід врахувати і негативні геополітичні фактори 2014-2018 років, які раніше не мали прояву в розвитку України.

З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання у людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави, «зрощування» в єдиний механізм формування та задоволення культурно-освітніх потреб закладів сфери освіти та культури. Акмеологічний освітній простір базується на створенні та впровадженні у практику навчально-виховного процесу ефективних технологій управління організаційно педагогічними процесами, заснованих на вихованні духовно-морального потенціалу людини,

самовихованні, навчанні із широким залученням родинного кола на основі супроводу морального і духовного саморозвитку особистості.

У роботі наголошується, що цінність культурної сфери, а особливо таких її складових як театральне та кіномистецтво, бібліотечна та музейна справа, а також освіта за всіма рівнями виражається через соціокультурну поведінку та економічну активність споживачів, є інституціональним надбанням, що характеризує їх потреби й можливості задоволення через залучення до ринкової активності та споживання соціально-культурних послуг.

У четвертому розділі **«Забезпечення безпеки сфери культури засобами державного регулювання її економічним механізмом»** здійснено наукове обґрунтування впливу ціннісних орієнтацій суспільства на стан безпеки сфери культури; продемонстровано механізм реалізації виховної функції в сфері освіти як чинника розвитку сфери культури та розглянуто формування людського капіталу засобами державної політики розвитку культури.

Питання безпеки були і залишаються вкрай актуальними, враховуючи прагнення держави до захисту своїх національних інтересів та формування нової формації освічених, всебічно розвинених особистостей як фундаментальної ланки українського суспільства. Занепад сфери культури неминуче призводить до духовної деградації людини, що негативно впливає на розвиток трудового потенціалу країни, стає причиною погіршення якості ділової етики та культури спілкування. Формування відповідних ціннісних орієнтацій в суспільстві та на їх основі забезпечення безпеки держави є одним з пріоритетних напрямів державної безпекової та культурної політики.

Культурна сфера являє собою узагальнений результат стану багатьох соціальних та культурних компонентів, які загалом формують «людський капітал», котрий включає стан здоров'я, рівень знань, умінь, культури населення, соціальний капітал (система цінностей). Провідною для розвитку національних соціальних систем визнається роль знань, а людина, яка здатна генерувати ідеї і здійснювати інноваційну діяльність, виступає головним ресурсом розвитку держави.

Встановлено, що на рівень безпеки сфери культури впливають два індекси: макроекономічна безпека та соціально-демографічна безпека. Обидва індекси з метою перевірки розраховані двома методами: методом головних компонент (МГК) та експертним методом (ЕМ).

До складу інтегрального індексу макроекономічної безпеки увійшли такі показники: відношення обсягу ВВП на одну особу до середнього значення, рівень тонізації ВВП, рівень безробіття та темп приросту ВВП. Динаміку інтегрального індексу макроекономічної безпеки за 2000-2016 рр. зображено на рис. 2.

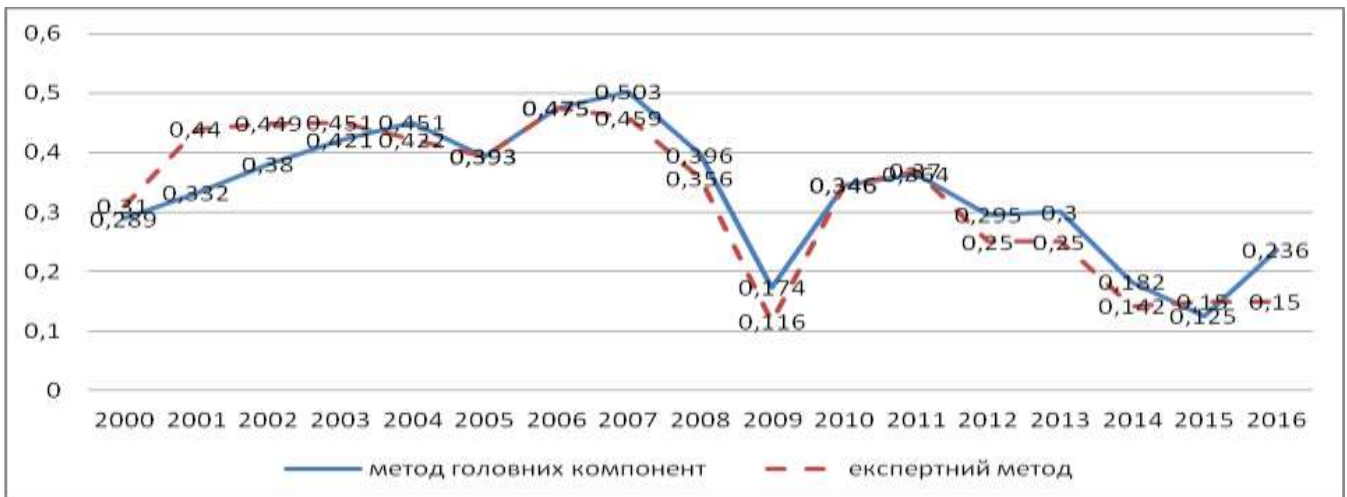

Рис. 2. Динаміка інтегрального індексу макроекономічної безпеки України за 2000-2016 роки

Джерело: розрахунки автора

До складу інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки увійшли такі показники: чисельність наявного населення, очікувана тривалість життя при народженні, частка населення похилого віку в загальній чисельності населення, співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, обсяг видатків зведеного бюджету на культуру, військові витрати, рівень злочинності. Динаміка інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки за 2000-2016 роки зображена на рис. 3.

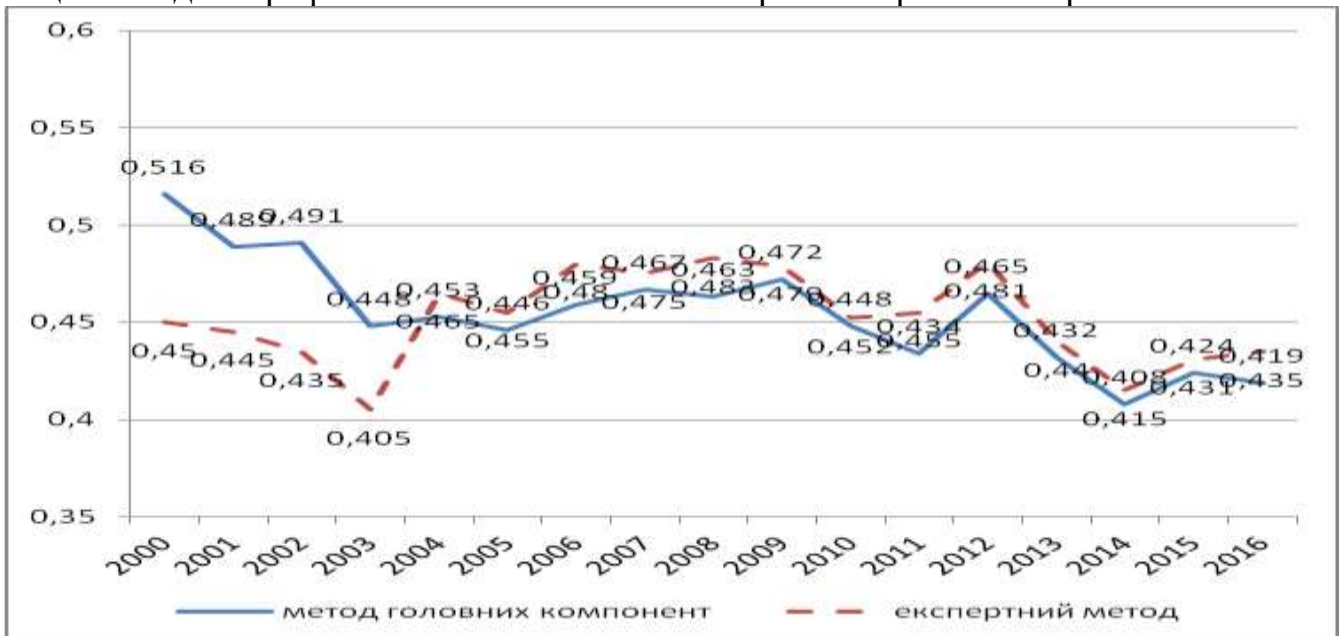

Рис. 3. Динаміка інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки України за 2000-2016 роки

Джерело: розрахунки автора

Негативна тенденція, зображено на рисунках 2-3, підтверджує неефективність діючої моделі функціонування безпекової сфери держави. Наведені результати є інформаційним базисом, котрий засвідчує необхідність розробки регуляторних засад та напрямів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури, який дасть можливість

покращити динаміку інтегрального індексу соціально-демографічної безпеки України.

З метою захисту державної безпеки та національних інтересів, активізації дослідження соціально-культурних чинників запропоновано внести зміни до Закону України «Про основи національної безпеки України». А саме, до переліку загроз національній безпеці України пропонуємо додати нові загрози соціальній безпеці в напрямі швидкої втрати державою соціально-культурного та духовно-морального потенціалу нації. До основних напрямів державної політики з питань національної безпеки у соціальній та гуманітарній сферах пропонуємо внести напрям з всебічного сприяння та стимулювання на державному рівні зміцнення фінансово-матеріальної бази культурно-мистецької інфраструктури.

У сучасному світі детермінанти конкурентоспроможності країн зміщуються в бік етичних та духовно-моральних орієнтирів. Культурний розвиток суспільства обумовлює мотиви досягнення цілей розвитку національного господарства країн. Передача культурних, духовних, моральних цінностей стають головними цілями та завданнями національного відродження.

Розвиток соціального партнерства та соціальної відповідальності бізнесу сприяє формуванню відповідних соціально-культурних потреб працівників. Розвиваючи та формуючи стійку парадигму соціальних орієнтирів та ціннісних орієнтацій суспільства, держава може отримати стійкий важіль для розвитку сфери культури, що повинно бути враховано в пропонованій нами концепції «Організаційна культура – Соціальна відповідальність – Соціально-культурна сфера – Соціальна безпека національного господарства». Її зміст розкриває безпосередній взаємозв'язок щодо забезпечення національної безпеки держави, розвитку сфери культури і таких явищ як соціальна відповідальність бізнесу та організаційна культура суб'єктів господарської діяльності. На основі ціннісних орієнтацій, громадських моральних цінностей необхідно будувати принципи організаційної культури всередині організації, мотивувати адекватну політику соціальної відповідальності бізнесу, що буде сприяти економічному розвитку сфери культури.

У п'ятому розділі **«Напрями стратегії державного регулювання економічним механізмом сфери культури»** формалізовано удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання сферою культури; обґрунтовано необхідність кращого фінансування закладів сфери освіти та запропоновано підвищення рівня їх конкурентоспроможності; запропоновано методичні рекомендації щодо управління стимулюючими та мотиваційними засобами в сфері культури.

Проблема вибору першочергових напрямів стратегії державного регулювання економічним механізмом сфери культури, є надзвичайно актуальною з огляду на структурні зміни в економіці України та прояви кризових явищ.

З урахуванням результатів здійснених у попередніх розділах даного дослідження запропоновано удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні, на основі впровадження елементів, спрямованих на її реформування (рис. 4).

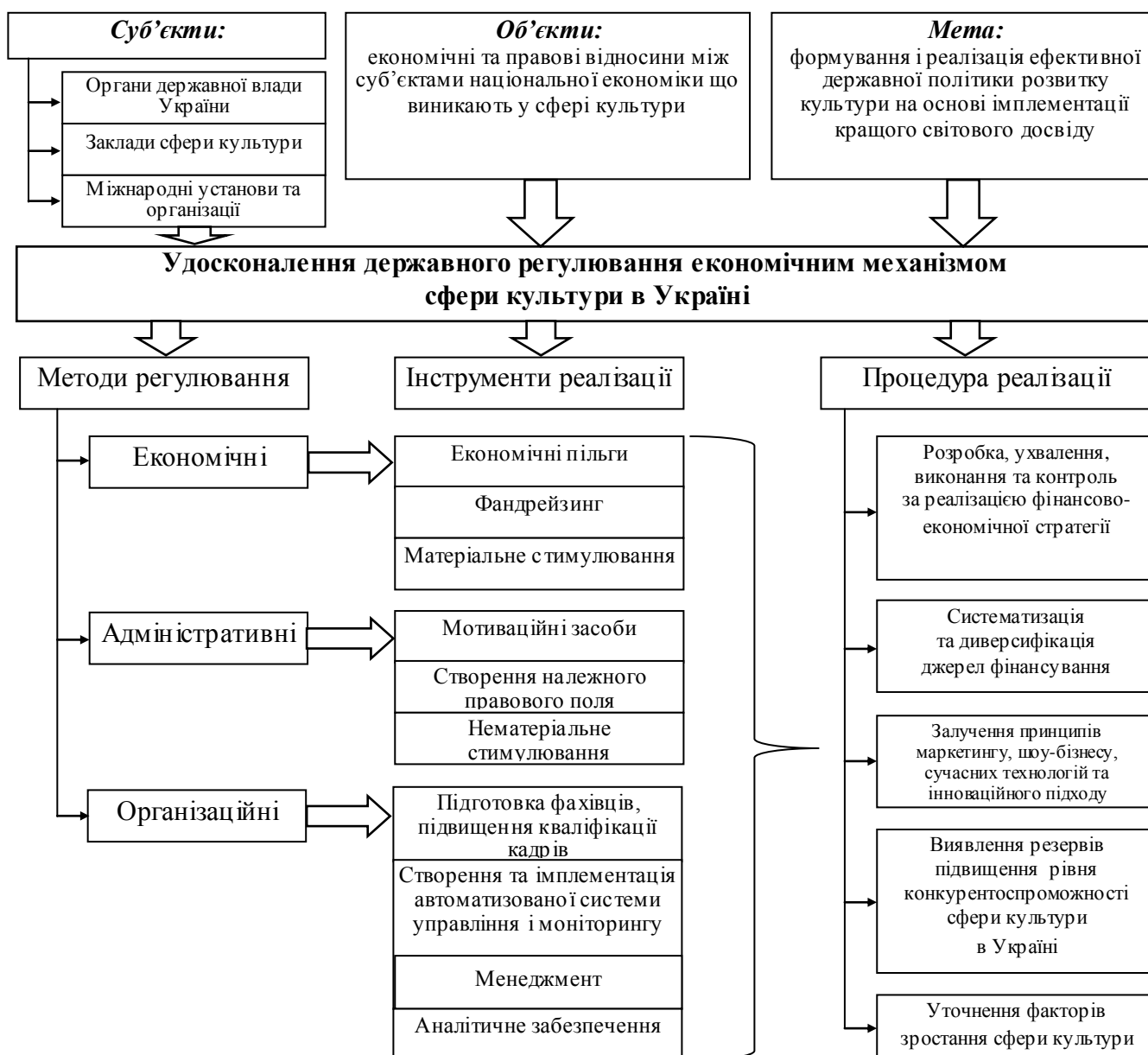

Рис. 4. Схема удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні

Джерело: побудовано автором

У дослідженні обґрунтовано доцільність комплексного застосування економічних, адміністративних та організаційних методів. Група адміністративних методів включає використання мотиваційних засобів, забезпечення відповідного правового поля та використання арсеналу методів нематеріального стимулювання. Для поліпшення трудової ситуації в закладах сфери культури, необхідно використовувати стимул для працівника – зовнішній подразник, та мотив – внутрішню психологічну причину, що визначає вибір напрямку поведінки. Для працівників закладів сфери культури пріоритетним мотивуючим фактором є реалізація своєї творчої особистості, а найбільш ефективним стимулюючим важелем – матеріальні винагороди. Таким чином першорядним для працівників, з огляду на специфічність їх трудової ситуації є вплив мотиваційних чинників як адміністративного так і економічного характеру.

Основній меті удосконалення державного регулювання економічним механізмом в сфері культури мають відповідати і *організаційні методи*, а саме: підготовка фахівців та підвищення кваліфікації кадрів; створення та імплементація системи управління та моніторингу; дієвий менеджмент; відповідне аналітичне забезпечення.

До *економічних методів* удосконалення державного регулювання сферою культури належать економічні пільги, матеріальне стимулювання, використання ефективних методик та дієвих інструментів фандрейзингу – процесу залучення коштів (ресурсів) для фінансування діяльності закладу, установи, який передбачає диверсифікацію джерел надходження, використання альтернативних каналів, робота зі спонсорами, меценатами та створення умов для надходження за рахунок специфічних (не основних) видів діяльності закладу або установи. Існує значна кількість невирішених питань і суперечностей у сфері оплати праці. Однією з них є відсутність твердої залежності величини оплати праці від реальних зусиль працівника. Доцільним було би встановлення підвищених доплат саме для працівників даної сфери за стаж роботи. Слід встановити доплати за безперервний стаж роботи в певній організації, установі. Потребує ширшого впровадження гонорарна система оплати праці в закладах сфери культури, але не зменшуючи зв'язок грошової винагороди із колективними досягненнями.

Практичне впровадження удосконаленого державного регулювання економічним механізмом сфери культури передбачає розробку, ухвалення, виконання та контроль за реалізацією визначених напрямів, а саме: систематизацію та диверсифікацію джерел фінансування, широке залучення в творчо-виробничий процес принципів маркетингу та шоу-бізнесу, новітніх технологій та інноваційного підходу; виявлення резервів підвищення рівня конкурентоспроможності закладів культури та уточнення факторів зростання сфери культури.

Процедура реалізації державного регулювання економічним механізмом сфери культури повинна відповідати творчій концепції закладу, сприяти її реалізації, бути реалістичною та адекватною об'єктивним умовам національної економіки. Адже творча конкуренція є одним із пріоритетних напрямів проведення політики конкурентоспроможності закладів сфери культури. Популяризувати діяльність та продукцію закладів сфери культури та збільшити їх доходи можливо за рахунок впровадження системи заходів, які не передбачають залучення суттєвих фінансових ресурсів, що в ситуації їх обмеженості є важливою умовою реального впровадження запропонованих заходів, зокрема щодо підвищення попиту на продукцію з боку молоді. Для цієї категорії глядачів факторами конкурентоспроможності для театральних послуг є: обмежена тривалість вистави; вдало обраний час початку вистави; позитивний досвід минулого перегляду вистави у глядача, висока виконавська майстерність акторів; можливість побачити «живе» перевтілення людини-актора; цінова доступність; привабливаюча атмосфера театру; яскраво-інформативні афіші.

З одного боку, держава має фінансувати, підтримувати заклади сфери культури, а з іншого – отримувати від подібних установ та організацій результати їх діяльності у формі прибутків, а нефінансовий результат – у формі сприяння розвитку в суспільстві загальноприйнятих етичних, моральних цінностей, формування в суспільстві відповідного ставлення до світових та вітчизняних культурних і мистецьких надбань. Історичний досвід засвідчує, що ефективне вирішення проблеми стабільного фінансового забезпечення роботи творчого колективу, діяльність якого спрямована на реалізацію завдань художнього плану, є можливим тільки за допомогою оптимального поєднання різних моделей фінансування.

Таким чином при визначенні напрямів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури слід виходити з реальних економічних передумов та перспектив, що позитивно впливатиме на якість вирішення національних економічних проблем, в тому числі і в сфері культури, та забезпечуватиме їх системне вирішення.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове розв'язання важливої наукової проблеми, а саме удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в контексті сучасних соціально-економічних і політичних процесів в Україні й світі. Сформульовано результати авторських досліджень сутності, закономірностей та чинників впливу, які дозволили сформулювати узагальнення, висновки та пропозиції концептуально-теоретичного, методологічного та науково-практичного характеру, що свідчить про виконання основних завдань відповідно до визначеної мети дисертації.

1. В умовах розвитку, ускладнення та змін соціально-економічних відносин в національному господарстві України істотна увага має приділятися удосконаленню державного регулювання економічним механізмом сфери культури. Державне регулювання економічним механізмом сфери культури є важливою складовою державної економічної політики. Сфера культури формує робочі місця, приймає участь у створенні валового внутрішнього продукту, має власні ринки, що володіють значним інвестиційним потенціалом, здійснює безпосередній внесок у соціально-економічний розвиток країни, є джерелом розвитку туризму, індустрії розваг, суттєво пов'язана зі сферою освіти та забезпечує безпеку державу.

2. Інфраструктуру у сфері культури доцільно досліджувати не тільки в фізично-речовій формі, але і як сукупність норм і правил поведінки людей, їх ментальності, культурних цінностей, традицій. Соціально-культурну інфраструктуру доцільно розглядати як таку, що формує світогляд людини, орієнтує її на діяльність, спрямовану на розвиток і самореалізацію власного потенціалу. Своєрідним «лакмусом» розвитку суспільства є стан та рівень фінансово-матеріального забезпечення культурно-мистецької інфраструктури.

3. Ефективний та сталий економічний розвиток України неможливий без формування та впровадження стратегічної державної програми розвитку

суб'єктів сфери культури, яку слід розглядати як важливий інструмент подолання кризовий явищ в економіці країни. Перебування сучасної сфери культури у кризовому стані потребує розробки та формування такої моделі управління всіма задіяними ресурсами, яка б ґрунтувалася на взаємній співпраці між органами державної законодавчої та виконавчої влади, громадськістю та, безпосередньо, закладами сфери культури та освіти.

4. Економічна доцільність сучасного ринку «пригнічує» значущість суб'єктів сфери культури, а її соціально-культурна доцільність відходить на другорядні позиції та, іноді, повністю втрачає свою вагу, знищуючись приматом речовинно-економічної вигоди. Сфера культура втрачає функції соціальної консолідації, духовно-морального самовизначення людини, звужується її значення як провідника в суспільство духовних цінностей, вихователя духовно-збагаченої особистості. Можливість здійснення творчої та господарської діяльності за ринковими принципами для більшості суб'єктів сфери культури є обмеженою. Сучасна соціально-економічна ситуація змушує суб'єкти сфери культури ставати на рейки ринкових відносин та шукати шляхи забезпечення свого існування в умовах жорсткої конкуренції та «примату» економічної доцільності, що збільшує вірогідність перетворення їх високохудожнього продукту на продукт «масово-несвідомого» споживання. В суб'єктах сфери культури їх економічна функція обов'язково має бути суворо підпорядкована суспільно-моралісній функції.

5. Традиційно, однією з перших жертв фінансово-економічної кризи стає сфера культури. Потреби особистості, які задовольняються продукцією соціально-культурної сфери, здебільшого, не є первинними потребами людини. Їх задоволення може відкладатись на невизначений термін. Це зменшує попит на продукцію соціально-культурної сфери, тобто звужується роль і рівень споживання культурних та мистецьких цінностей. Діяльність суб'єктів сфери культури, здебільшого, орієнтована на досягнення соціальних цілей та на очікування фінансової, організаційної та іншої підтримки від держави. Така підтримка в кризові періоди розвитку національного господарства має тенденцію до зменшення та позбавляє окремі суб'єкти домінуючого джерела фінансування. Це, в свою чергу, викликає зниження реальної заробітної плати та надшвидкий відтік професійних кадрів із сфери культури, що негативно впливає на духовно-моральний та соціокультурний стан суспільства, соціально-економічний розвиток національного господарства. Для дослідження детермінантів посилення негативного впливу кризових явищ на суб'єкти соціально-культурної інфраструктури в Україні пропонується використовувати підхід «Попит – Специфіка – Кадри».

6. Наявність заборони в Україні для підприємств-платників єдиного податку на здійснення діяльності з організації та проведення гастрольних заходів робить майже неможливим розвиток малого підприємництва у сфері культури. З огляду на те, що суб'єкти сфери культури в окремих випадках є підприємствами малого бізнесу, то з метою їх розвитку доцільним буде внесення змін до Податкового Кодексу України, а саме вилучити з переліку заборонених видів економічної діяльності для платників єдиного податку такий

вид економічної діяльності, як «Діяльність з організації та проведення гастрольних заходів».

7. В Україні переважає ліберальна модель побудови бюджетної політики по відношенню до сфери культури, яка в певних прикладах фінансується за «залишковим» принципом та не має суттєвої частки у загальних видатках державного бюджету. Вирішення проблем, що накопичились у сфері культури потребує не тільки належного бюджетного фінансування, але і удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури, фінансової підтримки, поліпшення системи корпоративного управління, підвищення ефективності менеджменту в сфері сфери культури. Відсутність загальнодержавної програми підтримки сфери культури є яскравим прикладом недооцінки державою ролі та значущості цієї сфери для розвитку національної економіки та українського суспільства. Враховуючи поступову втрату зацікавленості населення у послугах сфери культури, неспроможність подібних суб'єктів самостійно активно залучати споживачів до власних закладів та установ, доцільним буде впровадження загальнодержавної програми підтримки розвитку сфери культури «Майбутнє покоління».

8. Результати діяльності сфери культури відрізняються своїми специфічними якостями. Специфіка діяльності суб'єктів сфери нематеріального виробництва полягає в унікальному результаті праці, у специфіці процесу виробництва, фінансування, цілей діяльності. Однією з закономірностей споживання та виробництва послуг в сфері культури є так звана «хвороба витрат», сутність цього феномену полягає в тому, що для ряду суб'єктів сфери культури витрати на їх діяльність зростають швидше, ніж доходи. Ця особливість зумовлює необхідність удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні, що включає перелік методів регулювання (економічні, організаційні та адміністративні методи), інструменти та процедуру реалізації.

9. Масштабних змін в кількості закладів сфери культури за роки незалежності не відбулось. Зменшення чисельності відвідувань театрів не можна пов'язувати виключно з розвитком телебачення, мережі Інтернет та кіно. Споріднена за формою організації надання послуги сфера кіно теж переживає скрутні часи. Для подолання сформованої несприятливої ситуації в сфері культури необхідно впроваджувати комплекс взаємопов'язаних заходів. Підтримка та розвиток сфери культури повинні проходити за безпосередньої участі органів державної влади та місцевого самоврядування. Пріоритетним завданням має стати розробка цільових державних програм розвитку закладів сфери культури, залучення інвестиційних ресурсів..

10. Духовно-моральні чинники розвитку суспільства продовжують стрімко втрачати своє значення та свою вагу для більшості пересічних громадян України. З метою активізації дослідження безпеки сфери культури та її соціально-культурних чинників доцільно внести зміни до Закону України «Про основи національної безпеки України». А саме, до переліку загроз національній безпеці України додати нові загрози безпеці в напрямі швидкої втрати державою соціально-культурного та духовно-морального потенціалу нації. До

основних напрямів державної політики з питань національної безпеки у соціальній та гуманітарній сферах необхідно внести напрям з всебічного сприяння та стимулювання на державному рівні зміцненню фінансово-матеріальної бази суб'єктів культурно-мистецької інфраструктури до яких належать підприємства, заклади та установи бібліотечної, музейної, кінематографічної, театральної справи.

11. Розвиваючи та формуючи стійку парадигму соціальних орієнтирів та ціннісних орієнтацій суспільства, держава може отримати стійкий важіль для розвитку сфери культури. Концепція «Організаційна культура – Соціальна відповідальність – Соціально-культурна сфера – Соціальна безпека національного господарства» розкриває безпосередній взаємозв'язок забезпечення національної безпеки країни, розвитку сфери культури і таких явищ, як соціальна відповідальність бізнесу та організаційна культура суб'єктів господарської діяльності. Саме тому на основі ціннісних орієнтацій, громадських моральних цінностей, необхідно будувати принципи організаційної культури всередині організації або підприємства, мотивувати адекватну політику соціальної відповідальності бізнесу, що буде сприяти економічному розвитку сфери культури.

12. Однією з глибоких проблем економічного функціонування сфери культури є відсутність твердої залежності величини оплати праці від реальних зусиль працівника. Заробітна плата в сфері культури втрачає стимулюючу дію на працівника та потребує суттєвого реформування. З огляду на вдосконалення економічного розвитку сфери культури доцільним є встановлення підвищених доплат саме для працівників означеної сфери за стаж роботи. Також доцільним є встановлення доплат за безперервний стаж роботи в певній організації, установі. Потребує ширшого впровадження гонорарна система оплати праці в закладах сфери культури, але не зменшуючи зв'язок грошової винагороди із колективними досягненнями, враховуючи, що основою театрального мистецтва є колективний творчо-виробничий процес.

13. Для поліпшення трудової ситуації у сфері культури, необхідно використовувати стимул для працівника – зовнішній подразник та мотив – внутрішню психологічну причину, що визначає вибір напряму поведінки. Найбільш бажаним стимулюючим фактором для робітників нині є розширення матеріальне стимулювання. Тому, з метою підвищення рівня стимулювання працівників сфери культури, збільшення їх доходів, залучення до процесу диверсифікації джерел фінансування, розвитку меценатства, спонсорства та з метою розширення попиту на їх продукцію доцільно використовувати систему регламентацій виплат грошової винагороди «Зарплата – Залучення» тим працівникам, які сприяють залученню додаткових коштів (наприклад, у вигляді спонсорської допомоги або меценатства).

14. Мотивація, як внутрішня психологічна причина, яка спонукає до відповідного стилю поведінки індивіда також є дієвим важелем в управлінні. Для закладів сфери культури основним мотивом працівників є реалізація своєї творчої особистості, можливість донести здобутки своєї творчості до широкого кола глядачів, суспільне визнання. Серед двох способів мотивації: примушення

(яке не забезпечує посиленої мотивації, бо людина обирає міру активності виходячи з мінімальної мети – захиститися від можливої неприємності; цей спосіб провокує агресію) та спонукання (яке дозволяє визвати могутню мотивацію до бажаних дій). Таким чином, для працівників сфери культури пріоритетним мотивуючим фактором є реалізація своєї творчої особистості, а найбільш ефективним стимулюючим важелем – матеріальні винагороди.

15. Мистецтво історично вважається неприбутковою справою, і з цього виникає певна специфічність політики конкурентоспроможності закладів сфери культури. Творча конкуренція залишається пріоритетним напрямом проведення політики конкурентоспроможності закладів театрального мистецтва. Популяризувати діяльність та продукцію суб'єктів сфери культури, збільшити їх доходи можливо за рахунок втілення системи заходів, які не передбачають залучення суттєвих фінансових ресурсів, що в ситуації їх обмеженості є важливою умовою реального впровадження запропонованих заходів, серед них: заходи підготовчого характеру та заходи безпосереднього залучення додаткових доходів.

16. Складні і суперечливі процеси, що відбуваються в економічному житті країни зумовлюють несприятливість загальних економічних умов для здійснення розширеного фінансування діяльності як державних так і приватних закладів сфери культури. Запропонована процедура реалізації напрямів удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури має бути реалістичною та адекватною об'єктивним умовам національної економіки. Серед розмаїття форм фінансування закладів сфери культури доцільно виділити три основні моделі фінансового забезпечення: за рахунок державних або загальногромадянських засобів; коштів приватних осіб чи підприємств; за рахунок самофінансування і самоокупності. Історія розвитку закладів сфери культури надає чимало прикладів організації роботи як на основі одного з названих джерел, так і на основі комбінованої моделі фінансово-матеріального забезпечення.

Отримані результати та розроблені пропозиції стосовно удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури складають прикладний аспект новизни виконаного наукового дослідження. Удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури є необхідною та безальтернативною умовою формування в Україні ефективної системи національного господарства. Сприяючи розвитку сфери культури, Україна має стати високорозвиненою, стабільною та процвітаючою державою.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Кучин С. П. Теорія державного регулювання економічним розвитком сфери культури: Монографія / С. П. Кучин. – К.: «Національна академія управління», 2018. – 244 с.

2. Кучин С. П. Удосконалення організаційно-управлінської роботи куратора академічної групи студентів закладу вищої освіти / С. П. Кучин. – Х.: Видавництво «Стильна типографія», 2018. – 72 с.

3. Кучин С. П. Державна економічна політика у працях М. І. Тугана-Барановського / С. П. Кучин // М. І. Туган-Барановський: вчений, громадянин, державотворець (до 150-річчя від дня народження); Національна академія наук України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України, 2015. – С. 198-210.

4. Кучин С. П. Забезпечення стабільного фінансування суб'єктів сфери театрального мистецтва, як шлях до підвищення конкурентоздатності сучасних суб'єктів національної економіки / С. П. Кучин // Фінансово-економічний потенціал України як складова глобалізаційно-інтеграційних процесів: монографія / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. – Харків: Видавництво «НТМТ», 2015. – С. 282-307.

5. Кучин С. П. Модернізація напрямів соціальної безпеки в контексті соціокультурного та духовно-морального розвитку суспільства / С. П. Кучин // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2 т.]. – Дніпропетровськ: ФОП «Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. – С. 326-335.

6. Кучин С. П. Проблеми, тенденції та напрями модернізації соціально-культурної інфраструктури в умовах децентралізації управління / С. П. Кучин // Соціальний потенціал сталого розвитку: інноваційні механізми формування та використання: монографія / О.І. Амоша, О.Ф. Новікова, В.П. Антонюк, Ю.С. Залознова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – С. 307-317.

7. Кучин С. П. Стратегічні життєві цілі та загальні світоглядні орієнтири працівника – вирішальні детермінанти підвищення конкурентоздатності сучасних суб'єктів національної економіки / С. П. Кучин // Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств: колективна монографія у 4 т. / за ред. О.А. Паршиной. – Дніпропетровськ: «Герда», 2013. – Т. 2. – С. 142-152.

8. Кучин С. П. Соціокультурна інфраструктура відтворення та реалізації людського потенціалу в національному господарському розвитку України / С. П. Кучин // Духовно-культурні чинники соціоекономічної динаміки. Монографія молодих вчених / Під наук. ред. д. е. н., проф. Г. В. Задорожного, к. е. н., доц. О. І. Давидова. – Х.: Точка, 2013. – С. 209-253.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Kuchyn S.P. Increasing labor mobility as factor reduce the level of youth unemployment / S.P. Kuchyn, M.I. Harapko // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. №1118. Серія «Економічна». Вип. 88. – Х.: ХНУ

імені В.Н. Каразіна, 2014. – С. 36-40. *(Особистий внесок автора: проаналізовано фактори підвищення трудової мобільності для зменшення рівня безробіття серед молоді, зокрема в соціально-культурному середовищі).*

2. Кучин С. П. Актуалізація проблеми поєднання соціальної та економічної ефективності діяльності суб'єктів сфери культури в Україні / С. П. Кучин // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». №3(54) / Полтавський університет економіки і торгівлі. – Полтава: РВЦ ПУЕТ, 2012. – С. 32-36.

3. Кучин С. П. Впровадження принципів маркетингової діяльності в роботі організацій театрального мистецтва / С. П. Кучин // Зовнішня торгівля: право та економіка: Науковий журнал. № 3 / Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – К.: Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2012. – С. 164-169.

4. Кучин С. П. Галузь культури та мистецтва, як складова частина народного господарства країни / С. П. Кучин // Зовнішня торгівля: право та економіка: Науковий журнал. № 4 / Українська академія зовнішньої торгівлі. – К.: Українська академія зовнішньої торгівлі, 2009. – С. 185-188.

5. Кучин С. П. Державне фінансування закладів театрального мистецтва, як елементів соціально-культурної сфери (сучасні реалії української економіки) / С. П. Кучин // Соціальна економіка: Науковий журнал. №2 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 195-203.

6. Кучин С. П. Диверсифікація джерел фінансування закладів театрального мистецтва державної форми власності в умовах ринкової трансформації в Україні / С. П. Кучин // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Збірник наукових праць. Вип. 4 (13): Економічні науки / Буковинська державна фінансова академія. – Чернівці: БДФА, 2008. – С. 112-120.

7. Кучин С. П. Економіко-статистичний огляд економічної активності населення у соціально-культурному середовищі України / С. П. Кучин, О.П. Коваль // Економіка та держава. №7 / Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, ТОВ «Редакція журналу «Економіка та держава». – К.: ТОВ «ДКС центр», 2012. – С. 50-53. *(Особистий внесок автора: досліджено статистичні показники зайнятості працівників соціально-культурного середовища в Україні, проаналізовані головні проблеми зайнятості населення у зазначеній сфері).*

8. Кучин С. П. Економічні проблеми розвитку музейної справи в Україні / С. П. Кучин // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Вип. 1'2012(27) / Тернопільський інститут агропромислового виробництва НААН. – Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2012. – С. 264-267.

9. Кучин С. П. Економічні проблеми розвитку та державна політика забезпечення процесу суспільного відтворення в галузі культури та мистецтва (постановка проблеми) / С. П. Кучин // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: Економічна серія. № 892 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 67-71.

10. Кучин С. П. Забезпечення просування та збуту театрального продукту на ринку за допомогою рекламно-інформаційної діяльності / С. П. Кучин, С.В. Мещерякова // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Вип. 2'2010(16) / Тернопільський інститут агропромислового виробництва НААН. – Тернопіль: Видавництво БФ «Добрі справи», 2010. – С. 175-179. *(Особистий внесок автора: проаналізовано вітчизняні та зарубіжні підходи, що відображають сучасний стан маркетингових досліджень в театральній сфері, розглянуто проблеми функціонування рекламно-інформаційного середовища в сфері просування театральних послуг).*

11. Кучин С. П. Конкурентоспроможність та її фактори в закладах соціально-культурної сфери на прикладі організацій театрального мистецтва (виявлення характерних ознак) / С. П. Кучин, Н. В. Сарматицька // Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна: Економічна серія. № 911 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 89-94. *(Особистий внесок автора: виявлено перелік факторів, що впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції закладів театрального мистецтва).*

12. Кучин С. П. Меценатство та самоокупність в процесі забезпечення творчо-виробничого функціонування закладів театрального мистецтва (економіко-історичний аспект) / С. П. Кучин // Вісник Донецького Національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського: Економічні науки. №4 (44). – Донецьк: ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського, 2009. – С. 155-165.

13. Кучин С. П. Мотивація як фактор забезпечення результативної творчо-виробничої діяльності організацій театрального мистецтва / С. П. Кучин // Соціальна економіка: Науковий журнал. №2 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 276-283.

14. Кучин С. П. Організаційно-економічні проблеми розвитку закладів культури і мистецтва в Україні та шляхи їх вирішення на законодавчому рівні / С. П. Кучин, С.В. Мещерякова // Економічний простір: Зб. наук. праць. Вип. №31 / Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – С. 110-121. *(Особистий внесок автора: проаналізовано нормативно-правові документи, що регулюють діяльність закладів сфери культури та мистецтва, висунуто пропозиції стосовно реформування відповідної законодавчої бази).*

15. Кучин С. П. Особливості державної політики в сфері культури та освіти (соціально-економічний аспект) / С. П. Кучин // Зовнішня торгівля: право та економіка: Науковий журнал. № 2 / Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – К.: Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2013. – С. 40-48.

16. Кучин С. П. Особливості та перспективи розвитку сфери послуг в Україні / С. П. Кучин, Н. В. Сарматицька // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: науковий економічний журнал. Випуск 3(15)'2011 / Бердянський університет бізнесу і менеджменту. – Бердянськ: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2011. – С. 43-46. *(Особистий внесок автора: проаналізовано структуру і особливості*

розвитку сфери послуг в Україні, виявлено фактори розвитку сфери послуг в Україні).

17. Кучин С. П. Особливості фінансування приватних театрів в умовах транзитивної економіки ринкового типу / С. П. Кучин // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип. 250: Т. II / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 428-435.

18. Кучин С. П. Поєднання світоглядних орієнтирів, організаційної культури та соціального партнерства в системі економічного процесу суспільного відтворення / С. П. Кучин // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Вип. 261: В 7 т. – Т. VI / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 1545-1552.

19. Кучин С. П. Роль держави в процесі соціально-економічного розвитку та зміцнення фінансово-матеріальної бази закладів культури і мистецтва / С. П. Кучин // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип. 248: Т. IV / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 708-712.

20. Кучин С. П. Складові творчо-виробничого процесу в закладах театрального мистецтва (теоретичний аспект) / С. П. Кучин // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Збірник наукових праць. Вип. 1 (14): Економічні науки / Буковинська державна фінансова академія. – Чернівці: БДФА, 2009. – С. 194-201.

21. Кучин С. П. Соціально-економічні проблеми розвитку закладів театрального мистецтва в період ринкової трансформації в Україні / С. П. Кучин // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип. 235: Т. I / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 76-83.

22. Кучин С. П. Стимулювання працівників театральних організацій як умова забезпечення ефективного творчо-виробничого процесу / С. П. Кучин // Соціальна економіка: Науковий журнал. №4 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – С. 88-94.

23. Кучин С. П. Стратегические жизненные цели и мировоззренческие ориентиры человека – основа повышения конкурентоспособности национальной экономики / С. П. Кучин // Глобальні та національні проблеми економіки. Вип. 3 / Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 546-550.

24. Кучин С. П. Сутність та сучасні проблеми розвитку соціально-культурної інфраструктури в Україні / С. П. Кучин // Соціальна економіка: Науковий журнал. №4 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – С. 128-146.

25. Кучин С. П. Сучасний стан та специфіка економічного розвитку соціально-культурної сфери в Україні / С. П. Кучин // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Вип. 9'2012(35) / ПДАТУ, ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», ІІІ «Інститут економіки і підприємництва», ТДСДС ІКСГ Поділля НААН. – Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2012. – С. 36-41.

26. Кучин С. П. Туристична діяльність в Україні як сфера розваг (проблеми та перспективи розвитку) / С. П. Кучин, С. І. Асауленко // Інвестиції: практика та досвід. №1 січень 2012 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2012. – С. 67-70. *(Особистий внесок автора: проаналізовано роль індустрії розваг в туристичному бізнесі, окреслено перспективи розвитку готельно-туристичного бізнесу в Україні, як фактору розвитку соціально-культурного середовища).*

27. Кучин С. П. Шляхи реформування економічних відносин в соціально-культурній сфері України / С. П. Кучин // Інноваційна економіка: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Вип. 8'2012(34) / ПДАТУ, ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», ПП «Інститут економіки і підприємництва», ТДСДС ІКСГ Поділля НААН. – Тернопіль: СМП «ТАЙП», 2012. – С. 129-133.

Статті в зарубіжних наукових виданнях:

1. Kuchyn S. Features of demand and supply formation in the sphere of culture as determinants of mechanisms improvement of state regulation of socio-cultural sphere in Ukraine / S. Kuchyn // Authority and Society (History, Theory, Practice). №1(41). – Tbilisi, Georgia: Open Diplomacy Association, 2017. – P. 94-101.

2. Kuchyn S. Improving the Remuneration Mechanism in the Sphere of Culture in Ukraine as an Object of State Control / S. Kuchyn // Management issues. №2(64). – The Academy of Public Administration under the aegis of the President of the Republic of Belarus. – Minsk, 2017. – P. 70-75.

3. Kuchyn S. The qualitative transformations and the trends of development of the higher education system in Ukraine as a priority direction of improvement of the State regulation of socially significant sectors of the National economy / S. Kuchyn // News of Science and Education. NR2(50). – Sheffield, UK, 2017. – P. 11-15.

4. Кучин С. П. «Человеческий капитал» и проблемы трудоустройства молодёжи в современной Украине / С. П. Кучин // Экономика и управление. № 3 (31) / Минский институт управления. – Минск: Минский институт управления, 2012. – С. 131-135.

5. Кучин С. П. Влияние принципов организационной культуры предприятия и ценностных ориентаций общества на развитие социально-культурной сферы / С. П. Кучин // Креативная экономика. №8 / Издательство «Креативная экономика». – М.: ООО «Астра-Полиграфия», 2012. – С. 114-121.

6. Кучин С. П. Образование и культура – фундамент повышения конкурентоспособности современной национальной экономики / С. П. Кучин // Экономика и предпринимательство. №7(36). – М.: Редакция журнала «Экономика и предпринимательство», 2013. – С. 69-72.

7. Кучин С. П. Экономическое развитие сферы культуры в Украине / С.П. Кучин // Economics. №1(33). – Иваново: Издательство «Проблемы науки», 2018. – С. 25-27.

Статті в інших наукових виданнях:

1. Kuchyn S. Culture sphere as an object of implementation the mechanisms of state management / S. Kuchin // Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління. Вип. 1(6) / Х.: Національний університет цивільного захисту України, 2017. – Р. 147-154.
2. Кучин С. П. Кінематографічна сфера як об'єкт державної культурної політики / С. П. Кучин // Інвестиції: практика та досвід. №2, 2017 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. – С. 86-89.
3. Кучин С. П. Напрями підвищення кваліфікації керівних кадрів в сфері культури / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 17 / Наукове товариство «Наука та знання». – Х.: Товариство «Наука та знання», 2017. – С. 98-102.
4. Кучин С. П. Напрями удосконалення механізму управління сферою освіти через реалізацію виховної функції як чинника розвитку сфери культури / С. П. Кучин // Інвестиції: практика та досвід. №6, 2017 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. – С. 94-97.
5. Кучин С. П. Соціальна-економічна доцільність функціонування сфери культури в Україні / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 14 / Товариство «Наука та знання». – Х.: Товариство «Наука та знання», 2016. – С. 80-86.
6. Кучин С. П. Соціальна безпека в контексті сучасних реалій українського суспільства / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 13 / Товариство «Наука та знання». – Х.: Товариство «Наука та знання», 2015. – С. 28-33.
7. Кучин С. П. Соціальні аспекти державного регулювання цін в сфері культури / С. П. Кучин // Науковий журнал «Економіка і фінанси» №1/2018. – Дніпро: ФОП Дробязко С. І., 2018. – С. 65-68.
8. Кучин С. П. Сучасний розвиток бібліотечної та музейної справи в Україні як об'єктів державного управління / С. П. Кучин // Держава та регіони. Серія «Державне управління», 2(58). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. – С. 61-66.
9. Кучин С. П. Сучасні напрями державної культурної політики в Україні / С. П. Кучин // Університетські наукові записки. №2(62)2017 / Хмельницький університет управління та права. – Хмельницький: ХУУП, 2017. – С. 175-182.
10. Кучин С. П. Сучасні особливості суспільного відтворення як об'єкту державного регулювання [Електронний ресурс] / С. П. Кучин // Державне управління: удосконалення та розвиток. №2, 2017 / Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1034>
11. Кучин С. П. Сфера культури як об'єкт впливу механізмів державного регулювання / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 15 / Товариство «Наука та знання». – Х.: Товариство «Наука та знання», 2016. – С. 100-108.

12. Кучин С. П. Сфера послуг як об'єкт державного регулювання [Електронний ресурс] / С. П. Кучин // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. №1, 2017 / Херсонський національний технічний університет. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/16.pdf

13. Кучин С. П. Удосконалення механізму державної підтримки сфери культури в Україні / С. П. Кучин // Інвестиції: практика та досвід. №5, 2017 / Чорноморський державний університет імені Петра Могили. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. – С. 84-87.

14. Кучин С. П. Формування іміджу підприємства, як обов'язкова умова покращення фінансово-матеріального становища закладу мистецтва (на прикладі театральних організацій) / С. П. Кучин // Стратегія маркетингу. № 1 (4) / Донецький університет економіки та права. – Донецьк: Видавництво «Екопрес», 2008. – С. 26-30.

15. Кучин С. П. Функції культури та її місце в сучасному житті пересічного громадянина / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. Вип. 8 / Товариство «Наука та знання». – Х.: «Print House», 2013. – С. 107-112.

Публікації у збірниках матеріалів наукових і науково-практичних конференцій:

1. Кучин С. П. «Приреченість» співпраці та взаємодоповнення соціально-культурної сфери та феномену соціальної відповідальності бізнесу / С. П. Кучин // Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку. Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції, 5-6 грудня 2013 р. – Донецьк: Донецький державний університет управління, 2013. – С. 135-137.

2. Кучин С. П. Вдосконалення механізму державного регулювання закладів театального мистецтва в Україні на шляху до регіонального соціально-економічного розвитку країни / С. П. Кучин // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально-відповідального бізнесу: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 11 грудня 2008 р. / Харківський обласний центр молоді. – Х.: ХОМО «Союз молодих підприємців», 2008. – С. 66-70.

3. Кучин С. П. Вибір форми власності при заснуванні організації театального мистецтва (теоретичний аспект) / С. П. Кучин // Реалії та перспективи інноваційного розвитку України (економічні, фінансові та правові аспекти). Збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, 26 березня 2010 р. Частина II / Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – К.: УДУФМТ, 2010. – С. 210-212.

4. Кучин С. П. Влияние культуры на формирования эффективной экономической политики государства (взгляды представителей харьковской экономической школы) / С. П. Кучин // Культура та інформаційне суспільство XXI століття. У 2 ч. Ч. 1: матеріали всеукраїнської науково-теоретичної

конференції молодих учених, 22-23 квітня 2010 р. / Харківська державна академія культури. – Х.: ХДАК, 2010. – С. 43-44.

5. Кучин С. П. Економіка культури як наука «виживання» людства / С. П. Кучин // Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф.; 27 черв. 2013 р. – К.: МБОО КНЕУ; Ніжин: Ніжин: ТОВ «Аспект-поліграф», 2013. – С. 108-111.

6. Кучин С. П. Економічний розвиток сфери культури в рамках реалізації стратегії сталого розвитку «Україна-2020» / С. П. Кучин // Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр. – Вип. 19. – Харків: Наукове товариство «Наука та знання», 2018. – С. 143-144.

7. Кучин С. П. Комплексне впровадження мотиваційних та стимулюючих факторів у процесі творчо-виробничої діяльності організацій театрального мистецтва / С. П. Кучин // Трансформація фінансових відносин в умовах економічної глобалізації: матеріали IV симпозиуму, 10 листопада 2011 р. / Міністерство фінансів України, Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі. – Х.: ХІФ УДУФМТ, 2011 – С. 172-173.

8. Кучин С. П. Посилення державного регулювання фінансово-збутової діяльності в сфері культури в Україні / С. П. Кучин // Маркетинг і менеджмент в системі національних і світових економічних інтересів: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (19 січня 2018 року). – Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2018. – С. 83-86.

9. Кучин С. П. Посилення кваліфікаційних вимог до керівних кадрів в сфері культури як інструмент підвищення конкурентоспроможності суб'єктів соціально-культурної сфери в Україні / С. П. Кучин // Конкурентоспроможність підприємств в умовах трансформаційних процесів в економіці України: Збірник матеріалів II Міжвузівської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (16 листопада 2017 року). – Харків: ХТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 147-149.

10. Кучин С. П. Современные принципы управления в субъектах социально-культурной сферы в Украине (экономический аспект) / С. П. Кучин // Актуальні питання сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 20 березня 2018 року у м. Вінниця: зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» / відп. за випуск Голденблат М. А. // ГО «Європейська наукова платформа». – Обухів: Друкарня «Друкарник» (ФОП Гуляєва В.М.), 2018. – Т.6. – С. 60-62.

11. Кучин С. П. Соціальна безпека в контексті духовно-морального розвитку суспільства / С. П. Кучин // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів 3 квітня 2014 року «Гуманітарний та соціальний розвиток суспільства як шлях покращення економічного стану країни». – Х.: ХІФ УДУФМТ, 2014. – С. 197-198.

12. Кучин С. П. Соціальна відповідальність бізнесу, як важіль фінансово-економічного розвитку закладів соціально-культурної сфери / С. П. Кучин // Україна у світовому економічному просторі: шляхи подолання кризи (економіка, фінанси та право): Збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців, 27 березня 2009 р. / Український

державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – К.: УДУФМТ, 2009. – С. 303-305.

13. Кучин С. П. Соціально-економічні проблеми розвитку сфери культури в Україні (на прикладі закладів музейної справи) / С. П. Кучин // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, 7 груд. 2017 р., Частина 1. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. – С. 126-128.

14. Кучин С. П. Статистичний огляд показників розвитку суб'єктів культурно-мистецької сфери в Україні / С. П. Кучин // Збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції Луганського національного аграрного університету (Харків, 20-23 лютого 2018 р.) / Луганський національний аграрний університет. – Харків: Видавництво «Стильна типографія», 2018. – С. 165-167.

15. Кучин С. П. Сучасна обумовленість розвитку національної економіки факторами вдосконалення соціально-культурної інфраструктури та людського капіталу / С. П. Кучин // Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку: Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 21-22 грудня 2012 р.): У 2-х частинах / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – О.: ЦЕДР, 2012. Ч.1. – С. 91-93.

16. Кучин С. П. Сучасні підходи до формування організаційно-економічних механізмів державного управління сферою культури в Україні / С. П. Кучин // Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 22-23 лютого 2017 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2017. – С. 95-96.

17. Кучин С. П. Державне регулювання процесу становлення культурного середовища у працях М. І. Тугана-Барановського / С. П. Кучин // Дискурс в умовах мінливості соціокультурного простору: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю до 95-річчя Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (20-21 квітня 2018 р.) / за заг. ред. д. філос. н., проф. Р. Олексенка. – Мелітополь: Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. – С. 89-90.

АНОТАЦІЯ

Кучин С. П. Удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, 2018.

В дисертації розкрито сутність та обґрунтовано значущість розвитку сфери культури та її інфраструктури для розвитку національного господарства. Проаналізовано складові сфери культури як виробника економічних, культурних, духовних та соціальних послуг. Виявлено особливості державного регулювання економічним механізмом сфери культури в ринкових умовах. Розкрито головні проблеми адаптації сфери культури до умов економіки ринкового типу та структуровано взаємопов'язані першорядні проблеми державного регулювання економічним механізмом сфери культури. Визначено особливості процесу виробництва, результатів праці та ціноутворення в сфері культури як детермінантів відповідної політики розвитку сфери культури в Україні. Проаналізовано сучасні тенденції економічного розвитку сфери театрального та кіномистецтва, музейної та бібліотечної справ, а також сфери освіти в Україні. Розкрито сутність безпеки сфери культури та надано рекомендації для вдосконалення положень державної політики розвитку сфери культури. Розроблено рекомендації щодо удосконалення державного механізму реалізації виховної функції в сфері освіти як чинника розвитку сфери культури. Запропоновано удосконалення механізму державного регулювання політикою зайнятості з метою формування людського капіталу як чинника розвитку сфери культури в Україні. Визначено сучасні пріоритетні напрями удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури в Україні. Виявлено дієві стимулюючі та мотиваційні засоби в сфері культури як чинників реалізації механізму державного регулювання. Розроблено науково-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення державного регулювання економічним механізмом сфери культури. Надано практичні рекомендації для удосконалення положень державної політики забезпечення розвитку сфери культури в Україні засобами державного регулювання її економічним механізмом.

Ключові слова: національна економіка, державне регулювання, економічний розвиток, сфера культури, театральна діяльність, людський капітал, цінність, заклад освіти.

АННОТАЦИЯ

Кучин С. П. Усовершенствование государственного регулирования экономическим механизмом сферы культуры в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – Экономика и управление национальным хозяйством. – ВУЗ «Национальная академия управления», г. Киев, 2018.

В диссертации раскрыта сущность и обосновано значимость развития сферы

культуры и ее инфраструктуры для развития национального хозяйства. Проанализированы составляющие сферы культуры как производителя экономических, культурных, духовных и социальных услуг. Выявлены особенности государственного регулирования экономическим механизмом сферы культуры в рыночных условиях. Раскрыты главные проблемы адаптации сферы культуры к условиям экономики рыночного типа и структурированы взаимосвязанные первостепенные проблемы государственного регулирования экономическим механизмом сферы культуры. Определены особенности процесса производства, результатов труда и ценообразования в сфере культуры как детерминант соответствующей политики развития сферы культуры в Украине. Проанализированы современные тенденции экономического развития сферы театрального и киноискусства, музейного и библиотечного дел, а также сфера образования в Украине. Раскрыта сущность безопасности сферы культуры и предложены рекомендации по совершенствованию положений государственной политики развития сферы культуры. Разработаны рекомендации по совершенствованию государственного механизма реализации воспитательной функции в сфере образования как фактора развития сферы культуры. Предложено усовершенствование механизма государственного регулирования политикой занятости с целью формирования человеческого капитала как фактора развития сферы культуры в Украине. Определены современные приоритетные направления совершенствования государственного регулирования экономическим механизмом сферы культуры в Украине. Выявлено действенные стимулирующие и мотивационные средства в сфере культуры как факторы реализации механизма государственного регулирования. Разработаны научно-обоснованные предложения по совершенствованию государственного регулирования экономическим механизмом сферы культуры. Даны практические рекомендации по совершенствованию положений государственной политики обеспечения развития сферы культуры в Украине средствами государственного регулирования ее экономическим механизмом.

Ключевые слова: национальная экономика, государственное регулирование, экономическое развитие, сфера культуры, театральная деятельность, человеческий капитал, ценность, учебное заведение.

ANNOTATION

Kuchyn S. P. Improvement of the state regulation by the economic mechanism of culture sphere in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.03 – Economics and National Economy Management. – National Academy of Management, Kyiv, 2018.

The thesis researches the entity and significance of the development of the cultural sphere and its infrastructure for the development of the national economy is substantiated. The components of the cultural sphere as a producer of economic, cultural, spiritual and social services have been analyzed. The peculiarities of state regulation of the economic mechanism of the cultural sphere under market conditions are revealed. The main problems of adaptation of the cultural sphere to the conditions

of a market-type economy are revealed and the interconnected primary problems of state regulation by the economic mechanism of the cultural sphere are structured. The specifics of the process of production, labor results and pricing the cultural sphere as a determinant of the corresponding policy of development of the cultural sphere in Ukraine are determined. The modern tendencies of economic development of the sphere of theatrical and cinematographic art, museum and library affairs, as well as the sphere of education in Ukraine are analyzed. The essence of the security of the cultural sphere is disclosed and recommendations are offered for the improvement of the provisions of the state policy for the development of the sphere of culture. The recommendations on the improvement of the state mechanism for the realization of the educational function in the sphere of education as a factor in the development of the cultural sphere have been developed. The improvement of the mechanism of state regulation of the employment policy with the aim of forming human capital as a factor in the development of the cultural sphere in Ukraine is proposed. The modern priority directions of perfection of state regulation by the economic mechanism of the cultural sphere in Ukraine are determined. Effective stimulating and motivational means in the cultural sphere were revealed as factors in the implementation of the mechanism of state regulation. Developed scientifically-grounded proposals for improving state regulation of the economic mechanism of culture sphere. Practical recommendations are given on improving the provisions of the state policy to ensure the development of the cultural sphere in Ukraine by means of state regulation of its economic mechanism.

Key words: national economy, state regulation, economic development, culture sphere, theatrical activity, human capital, value, educational institution.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Єрохін Сергій Аркадійович